

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนบ้านนาคอ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาเอกสาร
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การพัฒนาสภาพแวดล้อม

- 1.1 ความสำคัญของการพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- 1.2 แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียน
- 1.3 เป้าหมายในการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษา

2. การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

- 2.1 ความหมายของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- 2.2 ลักษณะและบรรยากาศของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- 2.3 สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.3.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

- 1) สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน
- 2) สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

2.3.2 สภาพแวดล้อมทางวิชาการ

- 1) บรรยากาศในชั้นเรียน
- 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. บทบาทของสถานศึกษาต่อการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

4. บทบาทของผู้บริหารและครูในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนกับการเรียนการสอน

นักเรียน

6. นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

7. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาและจริยธรรม

8. ปรัชญาการจัดการสิ่งแวดล้อม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนบ้านนากอ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาเอกสาร
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การพัฒนาสภาพแวดล้อม

- 1.1 ความสำคัญของการพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- 1.2 แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียน
- 1.3 เป้าหมายในการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษา

2. การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

- 2.1 ความหมายของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- 2.2 ลักษณะและบรรยากาศของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- 2.3 สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.3.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

- 1) สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน
- 2) สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

2.3.2 สภาพแวดล้อมทางวิชาการ

- 1) บรรยากาศในชั้นเรียน
- 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. บทบาทของสถานศึกษาต่อการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

4. บทบาทของผู้บริหารและครูในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

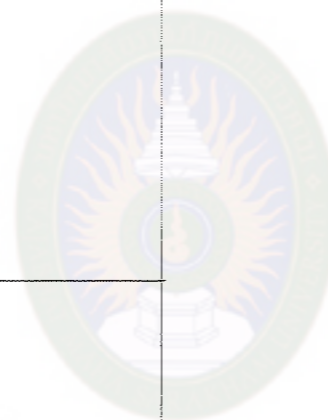
5. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนกับการเรียนการสอนของ

นักเรียน

6. นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

7. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการศึกษาและจริยธรรม

8. ปรัชญาการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- 8.1 หลักการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 8.2 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อชีวิต
- 9. บริบททั่วไปของโรงเรียนบ้านนากอ
  - 9.1 สภาพปัจจุบัน
  - 9.2 นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียน
  - 9.3 เป้าหมายในการพัฒนาและการจัดการศึกษาของโรงเรียน
  - 9.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
  - 9.5 วิสัยทัศน์
  - 9.6 คุณลักษณะที่พึงประสงค์
  - 9.7 คำขวัญ ปรัชญา ต้นไม้ประจำโรงเรียน
- 10. คณะกรรมการสถานศึกษา การสรรหา การแต่งตั้งและบทบาท
- 11. การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) และวงจรการวิจัยปฏิบัติการรูปแบบ PAOR เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
- 12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 12.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 12.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. การพัฒนาสภาพแวดล้อม

1.1 ความสำคัญของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

กรมวิชาการ (2545 : 16-17) ได้ศึกษาไว้ว่า การดำเนินงานจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะโรงเรียนเป็นที่รวมของผู้เรียนที่มาจากหลายชุมชน และผู้เรียนจำนวนมากเหล่านี้ต้องใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในโรงเรียนอย่างน้อยวันละ 6 – 7 ชั่วโมง ตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียนย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจของผู้เรียน รวมทั้งมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนด้วยการจัดการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันระหว่างผู้เรียนกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นสภาวะอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน แล้วส่งผลถึงความรู้สึกของบุคคล เมื่อบุคคลปะทะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกที่ดีเรียกว่า “สภาพแวดล้อมดี” ในทางตรงกันข้ามเมื่อบุคคลปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกที่ไม่ดี ก็เรียกว่า “สภาพแวดล้อมไม่ดี” ถ้าโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี จะทำให้ผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกพอใจ ภูมิใจ อပ်อุ่นใจ และอยากมาโรงเรียน โรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี จะทำให้ผู้เรียนและบุคลากรเกิดความเบื่อหน่าย ห่างเหิน ไม่เร้าความสนใจที่จะมาโรงเรียน

ชัยณรงค์ เทิดวัฒนศักดิ์ (2537 : 17-18) ได้ศึกษาไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เปลี่ยนแปลงจนเป็นการเรียนรู้ ตามหลักทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาที่มีการศึกษาถึงเรื่องพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อมนั้นทำให้ทราบว่ามันนอกเหนือจากลักษณะ ที่คนได้รับการถ่ายทอดมาทางพันธุกรรมทำให้คนแตกต่างกันแล้ว ยังมีอิทธิพลอื่น ๆ สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือสภาพแวดล้อม ซึ่งได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การคบเพื่อน การสังคม การศึกษา การสมาคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ดินฟ้าอากาศที่อยู่อาศัย อาหาร สื่อมวลชน ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่า ทำให้เกิดพฤติกรรมของคนเป็นไปทั้งในทางดีหรือร้ายก็ได้ ถ้าหากผู้บริหารและครูหรือบุคลากรทางการศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้ว ก็ควรจะหาวิธีจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น การที่จะกล่าวได้ว่า เด็กจะเรียนได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสติปัญญาของผู้เรียนนั้นค่อนข้างจะเป็นการกล่าวที่ให้ความสำคัญแก่พันธุกรรมมากเกินไป ถึงแม้ว่าผลจากการศึกษาจะพบว่า พันธุกรรมก็ยังมีอิทธิพลอยู่ด้วย บุคคลจึงความแตกต่างกันเนื่องมาจากอิทธิพลของพันธุกรรมของสภาพแวดล้อม

อรพัญญ์ ประสิทธิ์รัตน์ (2533 : 8) ได้ศึกษาไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียน (Learning Environment) หมายถึง สภาวะใด ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม (Concrete Environment) หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) คือ สภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำขึ้น เช่น อาคารสถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ วัสดุ อุปกรณ์ หรือสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อันได้แก่ ต้นไม้ เก้าอี้ วัสดุ อุปกรณ์ หรือสื่อต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อันได้แก่ ต้นไม้ พืชพรรณ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็นนามธรรม (Abstract Environment) หรือสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological Environment) เป็นระบบคุณค่ายึดถือซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรม ของกลุ่มสังคม ข่าวสาร ความรู้ ความคิด ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดและเจตคติต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นของตัวเองหรือคนอื่นก็ตาม

สภาพแวดล้อมที่เป็นนามธรรมนี้อาจกล่าวโดยสรุป คือ สภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมนั่นเอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน เป็นอย่างยิ่ง รวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของ มนุษย์ และเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนด้วยกัน นอกจากนี้สภาพแวดล้อมทางกายภาพก็เป็นสิ่งสำคัญ อีกส่วนหนึ่งที่ช่วยเอื้ออำนวยอำนวยความสะดวกนานัปการ ให้ผู้เรียนและผู้สอนให้บรรลุผล สัมฤทธิ์ได้เร็วยิ่งขึ้น ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ให้สอดคล้อง และสนับสนุน เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการศึกษาย่อมอำนวยความสะดวกให้แก่การเรียนการสอนและ กิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนถือว่ามีความสำคัญและมีความจะเป็นสำหรับ ผู้เรียนเป็นอย่างยิ่งและมีความสำคัญต่อบุคลากรในโรงเรียนด้วย สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่ เอื้ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนและผู้สอนให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ได้เร็วยิ่งขึ้นช่วยให้กิจกรรม ต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะวันหนึ่งไม่ว่าครูหรือนักเรียนจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่ อยู่ที่โรงเรียนถ้าสิ่งแวดล้อมดี สะอาด ปราศจากเชื้อโรค ไม่มีควันและมลพิษต่าง ๆ ก็จะช่วยเอื้อให้ สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้นด้วย เพราะฉะนั้นสิ่งแวดล้อมจึงมีความสัมพันธ์กับบุคคลส่งผล ประทับทั้งทางตรงและทางอ้อม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เปลี่ยนแปลงจนเป็นการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมดี สามารถเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวได้ เพราะฉะนั้นเด็กควรได้อยู่ในที่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีจึงจะสามารถเรียนรู้ได้ดี

1.2 แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียน

กรมวิชาการ (2545 : 21) ได้ให้แนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ในโรงเรียนสามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่บริเวณ โรงเรียน ต้องมีพื้นที่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ รับแสงสว่างจากธรรมชาติได้มาก มีการปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงา ปลูก ดอกไม้ประดับให้เกิดความสวยงาม และมีรั้วโดยรอบ
2. อาคารเรียนและสิ่งก่อสร้าง ตัวอาคารเรียนควรหันหน้าอาคารไปทางทิศ ที่รับลมได้สะดวก แสงแดดหรือฝนไม่รบกวนมากนัก ภายในห้องเรียน ควรใช้สีเย็นตา ตกแต่ง ด้วยรูปภาพให้สวยงามอยู่เสมอ สำหรับอาคารประกอบ เช่น อาคารอเนกประสงค์ โรงอาหาร จะต้องถือความสะอาดเป็นสำคัญ

3. ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน การจัดโต๊ะและเก้าอี้ต้องให้สามารถเคลื่อนที่ได้ มีความเหมาะสมต่อการจัดกลุ่มหรือความต้องการใช้ห้องเรียน เพื่อประโยชน์อย่างอื่น การจัดแถวของโต๊ะเรียนจะต้องให้มีช่องว่างแถวเพียงพอที่จะเดินผ่านได้โดยสะดวก

4. การถ่ายเทอากาศและแสงสว่าง ห้องเรียนต้องไม่มีความร้อน ความชื้น และถ้าห้องเรียนมีการระบายอากาศที่ไม่ดีพอ จะทำให้ร้อนอบอ้าว มีกลิ่นไม่ดี ทำให้นักเรียนไม่กระปรี้กระเปร่า และอาจทำให้เกิดโรคติดต่อได้ง่าย ต้องจัดให้มีช่องลม หรือพื้นที่สำหรับระบายอากาศอย่างเพียงพอ

5. เสียง ห้องเรียนที่ดีต้องออกแบบให้ป้องกันเสียงรบกวนได้ และถ้ามีเสียงดังมาก ๆ เล็ดลอดเข้ามาในห้องเรียนจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน นักเรียนจะขาดสมาธิ ฟังครูสอน ไม่ได้ยินความดังของเสียงจากภายนอกอาคารเรียน ไม่ควรเกิน 70 เดซิเบล ภายในห้องเรียนไม่ควรมีระดับความดังของเสียงรบกวนเกินกว่า 35 – 40 เดซิเบล

6. ห้องพยาบาล ทุกโรงเรียนต้องจัดให้มีห้องพยาบาล เพื่อดำเนินงานด้านสุขภาพของนักเรียนควรจัดห้องพยาบาลไว้ชั้นล่างของอาคารเรียน เพื่อให้นักเรียนใช้ได้สะดวก และภายในห้องพยาบาล ต้องจัดให้มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฐมพยาบาลอย่างครบถ้วน

7. โรงอาหาร ควรจัดให้มีโรงอาหารสำหรับให้นักเรียนรับประทานอาหารกลางวัน จะช่วยฝึกหัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ระเบียบ ทักษะ และสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดและเพียงพอ มีภาชนะสำหรับรองรับเศษอาหารที่ถูกสุขลักษณะ มีสภาพดีฝาปิดมิดชิด ไม่รั่วไม่ซึม น้ำ และมีความสะอาดอยู่เสมอ

8. โรงครัว เป็นสถานที่ใช้ประกอบหรือปรุงอาหาร โรงเรียนต้องจัดให้เป็นสัดส่วน พื้นห้องครัวต้องทำด้วยวัสดุที่ไม่ซึมน้ำ ต้องใส่ตาข่ายมุ้งลวด เพื่อป้องกันหนูและแมลงวัน

9. สนาม ควรจัดให้มีสนามทั้งขนาดใหญ่และเล็ก โดยสนามใหญ่ควรอยู่ด้านหน้าโรงเรียน เพื่อใช้เป็นสถานที่สอนวิชาพลศึกษาและออกกำลังกายประเภทที่ต้องใช้เนื้อที่มาก ส่วนด้านข้างและพื้นที่ว่างข้าง ๆ อาคารเรียน ควรจัดเป็นสนามเล็ก ๆ เพื่อใช้สำหรับกิจกรรมที่ใช้เนื้อที่ไม่มากนัก ควรจัดให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของนักเรียนได้ด้วย สภาพของสนามควรเป็นพื้นที่ราบเรียบ ไม่มีหลุมหรือบ่อ

10. น้ำดื่ม น้ำใช้ ทุกโรงเรียนต้องจัดให้มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดและปราศจากเชื้อโรคและมีปริมาณเพียงพอกับจำนวนนักเรียนในแต่ละวัน

11. ส้วมและที่ปัสสาวะ ต้องจัดส้วมที่ถูกสุขลักษณะให้นักเรียนใช้เพียงพอ

12. การกำจัดขยะมูลฝอย ขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมี 2 ชนิดคือ ขยะแห้งและขยะเปียก จำเป็นต้องได้รับการเก็บรวบรวมและกำจัดให้หมดไปอย่างถูกต้อง มิฉะนั้นอาจเป็นแหล่งของเชื้อโรค ขาดความสวยงามและเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่นักเรียนหรือชุมชน

13. การกำจัดน้ำโสโครก โรงเรียนต้องจัดทำรางน้ำ เพื่อระบายน้ำฝนออกนอกบริเวณโรงเรียน โดยจัดทำเป็นท่อน้ำทิ้งหรือรางน้ำโสโครกของโรงเรียนไปยังแหล่งกำจัดน้ำโสโครก

14. การรักษาความสะอาดและการดูแลรักษาบริเวณโรงเรียนและสนามห้องเรียนและอาคารเรียน อุปกรณ์เครื่องใช้ในการเรียน เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ หนังสือ และสุขภัณฑ์

การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนที่เหมาะสมนั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมถึงตำแหน่งในการวางผังของสถานที่ในบริเวณต่าง ๆ ในโรงเรียนได้อย่างลงตัวและเหมาะสม เพราะถ้าวางผังการจัดสภาพแวดล้อมไม่ดีแล้ว นอกจากจะจัดการกับสิ่งแวดล้อมและทัศนียภาพแวดล้อมได้ยากแล้ว ยังมีผลกระทบต่อผู้ที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้นได้ แต่ถ้ามีการวางตำแหน่งที่ถูกต้องเหมาะสม ก็จะทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีความสุข ไม่เกิดปัญหาในกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียน จะทำให้มีบรรยากาศที่น่าเรียน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

1.3 เป้าหมายในการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2535 : 16-1 9) ได้ศึกษาไว้ว่าเป้าหมาย (Goals) การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาหมายถึงสภาพที่ต้องการบรรลุหลังจากที่ได้มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาแล้ว โดยให้สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน 3 รูปแบบ ได้แก่การจัดการในระบบโรงเรียนนอกระบบ โรงเรียนและการศึกษาทางไกล ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาแต่ละรูปแบบจะมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกันออกไป ทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพสภาพแวดล้อมทางจิตภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคม

1. เป้าหมายการพัฒนาสภาพแวดล้อมในระบบโรงเรียนครอบคลุมไปถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อมในห้องเรียนในโรงเรียนในแหล่งวิทยาการในสถานปฏิบัติการ โดยมุ่งที่การส่งเสริมการเรียนรู้ความปลอดภัยสวัสดิการความสะดวกสบายและการเป็นแหล่งเรียนรู้ในแต่ละสภาพแวดล้อมที่กำหนดเป้าหมายต่างกัน อาทิ เป้าหมายการพัฒนาสถานปฏิบัติการอาจมีการกำหนดเป้าหมายที่การเป็นตัวแบบ (Modeling) ของทักษะที่ต้องการฝึกการชี้แนะแนวทาง

หรือวิธีการทำงานการใช้เครื่องมือในการปฏิบัติและความปลอดภัยของผู้เข้าประกอบกิจกรรม
ของสถานปฏิบัติการแต่ละแห่ง

2. การกำหนดมาตรฐานคุณภาพในการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษา
มาตรฐานคุณภาพ (Quality Standard) หมายถึงระดับคุณภาพที่ผู้เกี่ยวข้องพอใจโดยใช้เป็น
เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพของสภาพแวดล้อมทางการศึกษารูปแบบการศึกษาต่าง ๆ
การกำหนดมาตรฐานคุณภาพเป็นภารกิจที่จะต้องกระทำหลังจากที่ได้กำหนดเป้าหมายการ
พัฒนาอย่างชัดเจนแล้วเพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพการกำหนดมาตรฐานและคุณภาพใน
การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาอาจมีหลักการกำหนดแตกต่างกันบ้าง โดยทั่วไปแล้วจะ
พิจารณาเปรียบเทียบเกณฑ์ด้านต่าง ๆ ดังนี้คือสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการสภาพ
ลักษณะตรงตามการใช้งานหรือกิจกรรมการเรียนมีความทันสมัยมีปริมาณเพียงพอมีความ
คงทนถาวรคุ้มประโยชน์เสริมสร้างทัศนคติค่านิยมและคุณธรรมมีความปลอดภัยสะดวกและ
ใช้จ่ายเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมสอดคล้องกับความต้องการ

3. สภาพแวดล้อมต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเพื่อให้
ได้สภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนในแต่ละวัยได้รับประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้มากที่สุด เช่น
การเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะต้องใช้โต๊ะเรียนที่สามารถจัดกลุ่มเพื่อสะดวกแก่การ
ประกอบกิจกรรมกลุ่ม

4. สภาพแวดล้อมมีลักษณะตรงตามการใช้งานหรือกิจกรรมการเรียนวิชา
ต่างๆเช่นห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ต้องมีระบบน้ำประปาอ่างน้ำสำหรับล้างมือและอุปกรณ์
โต๊ะทดลองที่มีอุปกรณ์ทดลองครบครันและอุปกรณ์ดับเพลิง

5. สภาพแวดล้อมทางการศึกษาต้องมีองค์ประกอบที่มีความทันสมัยเพื่อให้ได้
บรรยากาศที่ดีและใช้งานได้ตามความต้องการของสังคมเช่นเครื่องใช้ในสำนักงานที่ใช้สอน
นักศึกษาควรเป็นรุ่นใหม่เหมือนกับเครื่องใช้ที่กำลังใช้กันสำนักงานต่าง ๆ

6. องค์ประกอบของสภาพของแวดล้อมต้องมีปริมาณเพียงพอเช่นอุปกรณ์
สำหรับคอมพิวเตอร์ควรมีครบต่อนักเรียนทุกคนมิใช่ใช้หลายหลายคนต่อหนึ่งเครื่อง

7. สภาพแวดล้อมที่พัฒนาขึ้นต้องมีความคงทนใช้งานได้นานทางด้านจิตภาพ
ความเป็นกันเองของครูก็ควรเสมอต้นเสมอปลายมิใช่เป็นกันเองเฉพาะเมื่อครูอารมณ์ดีเวลา
ทะเลาะกับคูรักแล้วมาระบายออกที่นักเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอนควรซื้อหรือจัดหาที่
คุณภาพที่มีความคงทนถาวร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

8. สภาพแวดล้อมที่พัฒนาขึ้นต้องคุ้มประโยชน์กับแรงงานและค่าใช้จ่ายในด้านการก่อให้เกิดความรู้มีใช้มุ่งแต่เพียงความสวยงามเพียงอย่างเดียวหรือมุ่งเพียงประชาสัมพันธ์หรือโอ้อวดโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะมีต่อการการเรียนรู้ของนักเรียน

9. สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะทางจิตภาพและทางสังคมต้องเสริมสร้างทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรม ไม่ควรปล่อยให้ชุดอิฐก้อนสกรปรกเคร่งครัดหรือปล่อยปละละเลยเกินไป ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องมีอาคารเรียนเป็นตึกคอนกรีตราคาแพงมีความหรูหราอาคารไม่ มุงแฝกก็สามารถจัดบรรยากาศที่ดีได้

10. สภาพแวดล้อมที่พัฒนาขึ้นต้องมีความปลอดภัยสำหรับครูและนักเรียนทั้งในและสถานที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมในห้องปฏิบัติการหรือแหล่งการศึกษาที่ต้องใช้เครื่องมือหนักหรือเครื่องมือที่ต้องใช้ไฟฟ้า

นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่พัฒนาขึ้นควรสะดวกและใช้จ่ายเหมาะสมกับสภาพ เศรษฐกิจและสังคมสอดคล้องกับความต้องการของครูนักเรียนและทุกคนที่เกี่ยวข้อง สภาพแวดล้อมทางการเรียนมีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่เกี่ยวข้อง โดยตรงและโดยอ้อมต่อการจัดระบบการศึกษาซึ่งมีผลและอิทธิพลต่อการ จัดการเรียนการสอนตลอดจนส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างดีดังนั้นใน การจัดการเรียนการสอนจึงควรทำความเข้าใจและจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนด้านต่าง ๆ อย่างรอบคอบและจริงจัง

2. การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

การจัดการศึกษามีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียน โรงเรียนที่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี จะส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีไปด้วย ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รายละเอียดของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมีดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (2543 : 38) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สภาพที่บุคคลในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสามารถใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 13-14) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สวยงาม ร่มรื่น เป็นระเบียบและมีบรรยากาศดี
2. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ปลอดภัย
3. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีวัสดุ อุปกรณ์ เสริมสร้างพัฒนาการและเสริม

การเรียนรู้อย่างหลากหลาย

4. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีสิ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้
5. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีมลภาวะลดลง

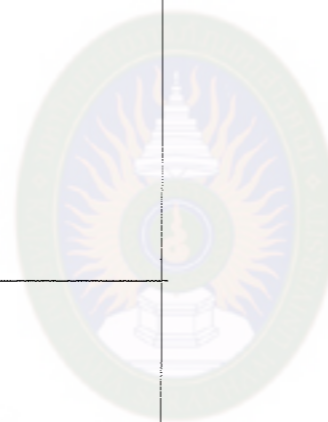
กนิษฐา นาวารัตน์ (2540 : 636) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อม หมายถึง ทิวทัศน์ รอบ ๆ สถานที่ คน สัตว์อาศัยอยู่

รวีวรรณ ชินตระกูล (2540 : 101) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้แก่บริเวณ โรงเรียน อาคารเรียน สิ่งก่อสร้าง แสงสว่าง การระบายอากาศ สิ่งแวดล้อมทางเคมี น้ำดื่ม อาหาร ก๊าซที่เจือปนอยู่ในอากาศ สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ เช่น พืช แมลง จุลินทรีย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความเชื่อ อาชีพ ประเพณี นิสัย เป็นต้น สิ่งแวดล้อมดังกล่าวต่างมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียน ครู และทุกคนในโรงเรียนอย่างมาก

สำเนาวั จจรศิลป์ (2538 : 70) ได้ให้ความหมายว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สิ่งที่มีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิตและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลสร้างขึ้น สิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ สัตว์ พืช สิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ อาคารสถานที่ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และสถานการณ์ที่บุคคลสร้างขึ้น

สมิทธิ์ สระอุบล (2532 : 2) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมนามธรรม มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายปัจจัยอื่น ๆ หลีกเลียงไม่ได้ เป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันทั้งระบบ

จากความหมายที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ภายในโรงเรียนที่จะส่งเสริมให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สวยงาม ร่มรื่น เป็นระเบียบ และมีบรรยากาศดี มีความปลอดภัยมีวัสดุอุปกรณ์เสริมสร้างพัฒนาการและเสริมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย มีสิ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้และไม่มียมลภาวะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHARAKHAM UNIVERSITY

2.2 ลักษณะของบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

ในการจัดการเรียนการสอน ความมุ่งหมายหลัก คือ ทำอย่างไรจะให้การสอนเกิดประสิทธิภาพได้ จึง ได้มีนักวิชาการพยายามศึกษาตัวแปรที่เป็นสาเหตุในการศึกษาเรื่องนี้ พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอนคือ คุณลักษณะของผู้สอน ความสนใจเชิงวิชาการ บรรยากาศในการเรียนการสอน เจตคติของผู้สอนต่อผู้เรียน และสมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน (พิมพันธ์ เศรษฐคุปต์. 2533 : 20) จากตัวแปรเชิงสาเหตุดังกล่าวข้างต้นพบตัวแปรที่สำคัญและน่าสนใจ คือ บรรยากาศการเรียนการสอนซึ่งได้แก่สภาพแวดล้อมในห้องเรียนและในโรงเรียน อันประกอบด้วย บรรยากาศหรือสถานการณ์ที่ผู้สอนพยายามสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนการสอน ดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สมพร บุญสุข (2531 : 11-12) จำแนกสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนออกเป็น 15 ด้าน ดังนี้

1. ความสามัคคี หมายถึง นักเรียนรู้จักกันให้ความช่วยเหลือและเป็นมิตรต่อกัน
2. ความหลากหลาย หมายถึง ความแตกต่างในความสนใจของนักเรียนที่มีอยู่และการจัดการสิ่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน
3. ความเป็นแบบแผนหมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนของนักเรียนเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ
4. ความเร็วหมายถึง งานของชั้นเรียน ลุล่วงไปอย่างรวดเร็ว
5. สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ หมายถึง ความเพียงพอในด้านหนังสือ เครื่องมือที่วางในชั้นเรียน และแสงสว่าง
6. การกระทบกระทั่ง หมายถึง ปริมาณความตึงเครียดและการทะเลาะวิวาทกันของนักเรียนในชั้น
7. การกำหนดวัตถุประสงค์ หมายถึง ระดับความชัดเจน ของวัตถุประสงค์ของชั้นเรียน
8. การเลือกที่รักมักที่ชัง หมายถึง ปริมาณที่ครูเลือกปฏิบัติต่อนักเรียนบางคนด้วยความโปรดปรานมากกว่าคนอื่น
9. ความยุ่งยาก หมายถึง ปริมาณความยุ่งยากในการทำงานที่นักเรียนประสบในห้องเรียน

10. ความเพิกเฉย หมายถึง นักเรียนมีความรู้สึกไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชั้นเรียน

11. ความมีประชาธิปไตย หมายถึง นักเรียนมีความเสมอภาคกัน ในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชั้นเรียน

12. การแบ่งพรรคแบ่งพวก หมายถึง นักเรียนทำงานร่วมกับเพื่อนสนิทของตนเอง ไม่ยอมทำงานร่วมกับเพื่อนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน

13. ความพึงพอใจ หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจในงานของชั้นเรียน

14. ความไม่เป็นระเบียบ หมายถึง กิจกรรมที่นักเรียนทำมีความสับสน และการจัดกิจกรรมไม่เป็นระเบียบ

15. การแข่งขัน หมายถึง การเน้นให้นักเรียนมีการแข่งขัน

2.3 สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

หลักการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะต้องจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องหลากหลาย สอดคล้องกับการเรียนรู้บรรยากาศในการเรียนรู้ ควรเป็นบรรยากาศที่มีความเป็นธรรมชาติ แห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมสร้างและเลือกเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น ไม่บีบบังคับ และกดดันผู้เรียนหาเหตุผลที่จูงใจให้นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง โดยครูผู้อำนวยความสะดวกในเรื่องแหล่งความรู้ แหล่งข้อมูล จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนคิดด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยให้โอกาสนักเรียนเลือกและตัดสินใจเองการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2 ด้าน คือ

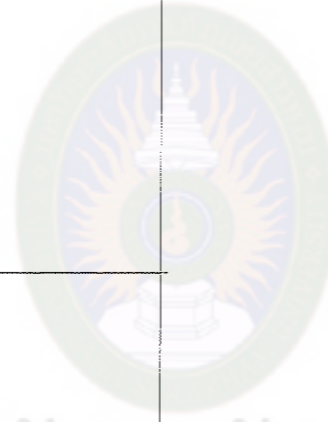
1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพและ
2. สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ

2.3.1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน จำแนกออกเป็น 2 ด้าน คือ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน รายละเอียดดังนี้

1. สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนสภาพแวดล้อม

โดยรอบมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคล บุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองตามสภาพแวดล้อมไปในแนวทางที่ดี ในการศึกษาหรือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การเรียนการสอนจึงได้เน้นให้มีการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ โดยรอบตัวผู้เรียน โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนซึ่งจะมีอิทธิพลต่อนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้เรียนต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในห้องเรียนและครูก็ได้ใช้ห้องเรียนเป็นแหล่งกลางในการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ดังนั้น การจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงเป็นเรื่องสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน (เทียน ทองแก้ว. 2538 ก : 74-81) ห้องเรียนเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนใช้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งวิชาความรู้การฝึกความคิด การปฏิบัติ และการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นเป็นสถานที่ปฏิบัติกิจกรรมส่วนตัว กิจกรรมที่นักเรียนสนใจ ความสนุกสนานเพลิดเพลินและใช้เป็นที่พักผ่อนยามว่าง ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุงห้องเรียนอยู่เสมอ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศใหม่ ๆ ให้กับนักเรียนอันจะทำให้ผู้สอนและผู้เรียนเกิดความสบายใจและควรมีความเป็นระเบียบ สะอาดและสวยงามเพราะจะทำให้ห้องเรียนน่าอยู่ เพื่อเรียกความสนใจของผู้เรียนห้องเรียนควรมีการเสริมสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งอาจจัดในรูปแบบของป้ายนิเทศ คำขวัญและมุมต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้และเป็นการโน้มน้าวจิตใจ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมควรจัดบรรยากาศให้เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของผู้เรียน เช่น การจัดบริการแนะนำสนองความต้องการของผู้เรียน การกำหนดให้ผู้เรียน ได้รับผิดชอบงานเพื่อสังคมส่วนร่วมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนด้วยการให้มีกิจกรรมทางการทำงานกลุ่ม และงานบริการ โดยจัดให้มีการสรุปและเน้นความรู้ความเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนเพิ่มเติมในเวลาพักหรือนอกเวลาเรียน (บุญเรือน หุ่นดี.2531 : 25-27)

การจัดและตกแต่งห้องเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนจะต้องยึดหลักการจัดที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างยืดหยุ่น ตามความจำเป็นของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งเร้า เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพในห้องเรียนควรจัดดังนี้ (กรมวิชาการ. 2534 : 89-93 ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 4-17)

1. การจัดที่นั่งของผู้เรียนควรคำนึงถึงทางที่ผู้เรียนจะต้องใช้เดินไปมาหาหันและความคล่องตัวในการเคลื่อนย้ายในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดที่นั่งอาจจัดเป็นที่นั่งรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่มก็ได้ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอน มีที่ว่างพอที่จะให้เด็กได้ร่วมกิจกรรม

2. การจัดห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์ ห้องเรียนที่ดีเปรียบเสมือนบ้านที่ดีผู้อยู่อาศัย จะอยู่อย่างมีความสุขการจัดห้องเรียนได้อย่างถูกต้องจะเป็นการปลูกฝังนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียน การจัดห้องเรียนควรคำนึงถึง

2.1 สภาพห้องเรียนต้องอยู่ในสภาพที่ดีและใช้การได้เป็นสัดส่วน มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2 ขนาดของห้องเรียนต้องกว้างพอกับจำนวนผู้เรียนและมีเนื้อที่เพียงพอในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.3 สุขลักษณะของห้องเรียน ห้องเรียน ควรเป็นห้องที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี มีแสงสว่างพอเหมาะ ปราศจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น เสียง กลิ่น คว้น เป็นต้น และมีความสะอาด

2.4 การจัดตกแต่งห้องเรียน เมื่อมีห้องเรียนที่มีขนาดและมีลักษณะเหมาะสมแล้วห้องเรียนควรได้รับการตกแต่งดังนี้

2.4.1 มุมหนังสือในห้องเรียน ควรมีหนังสือให้ผู้เรียนได้อ่านอย่างหลากหลายจะช่วยให้ผู้เรียนอ่านคล่อง มีความรู้กว้างขวางและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ควรรหาหนังสือพิมพ์หลายประเภทที่มีความยากง่ายพอเหมาะกับวัยของผู้เรียน มีการจัดอย่างเป็นระเบียบ สะดวกในการหยิบอ่าน

2.4.2 สื่อการเรียนการสอนและวัสดุต่าง ๆ สื่อประเภทหนังสือเรียนอาจรวมอยู่กับมุมหนังสือหรือแยกต่างหากก็ได้ อุปกรณ์ที่ใช้ประจำเช่น บัตรคำ แผนภูมิ ภาพพลิก ฯลฯ ให้จัดไว้ให้เป็นระเบียบ อุปกรณ์ที่ใช้แล้วไม่ควรติดหรือแขวนไว้นานจนลึบ เกินท์หรืออุปกรณ์การคิดคำนวณต่าง ๆ อาจจัดไว้ที่หนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนเล่นในยามว่าง ซึ่งอาจเรียกว่า มุมฝึกสมองหรือเรียกชื่ออื่นๆ ก็ได้ สำหรับวัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ กระดาษสี กาว ควรจัดไว้เป็นสัดส่วน สะดวกต่อการหยิบใช้ ครูควรฝึกนิสัยการจัดเก็บให้แก่ักเรียนด้วย เพื่อให้ห้องเรียนจะได้เป็นระเบียบมีอุปกรณ์พอสมควร โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการหาหรือจัดทำด้วย จะก่อให้เกิดความภูมิใจและอยากร่วมกิจกรรม

2.4.3 เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น อุปกรณ์การทำความสะอาด ห้องเรียนควรจัดไว้ให้เป็นที่เป็นทาง เช่น ตามมุมหรือฝาผนังหลังห้องเรียน

2.4.4 มุมเสริมความรู้กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ควรจัดไว้ตามความจำเป็น ได้แก่ มุมคณิตศาสตร์ มุมภาษาไทย และมุมสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นต้น

2.4.5 การแสดงผลงานของนักเรียน ครูควรจัดให้มีการแสดงผลงานของผู้เรียนในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และมีกำลังใจในการเรียน มีบอร์ด ป้ายประกาศหรือป้ายนิเทศติดตามผลงานทางด้านคณิตศาสตร์

2.4.6 การจัดที่อเนกประสงค์ผู้เรียนอาจใช้ห้องเรียนเป็นสถานที่พักผ่อนทำงานที่ครูมอบหมาย อ่านหนังสือจากมุมหนังสือ หรือนั่งสนทนากัน ห้องเรียนที่ดีควรจัดสถานที่ไว้ให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวเท่าที่จะสามารถทำได้ บริเวณนี้อาจเรียกว่า มุมอ่านหนังสือ มุมสงบ หรือที่อเนกประสงค์ก็ได้

2.4.7 การประดับตกแต่งห้องเรียน ห้องเรียนควรได้รับการตกแต่งอย่างเหมาะสมไม่ตกแต่งมากเกินไป ควรคำนึงถึงหลักความเรียบง่าย เป็นระเบียบ ประหยัด และสวยงาม

การจัดห้องเรียนให้มีความปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพทางการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ซึ่งควรมีแนวทางดังต่อไปนี้ (เทียนทอง แก้ว. 2538 ก : 71-81)

1. การควบคุมแสง ห้องเรียนควรจะออกแบบให้สามารถควบคุมแสงได้ ระบายลมได้ดี ห้องเรียนที่มีหน้าต่างไม่จะควบคุมแสงได้ง่ายกว่าหน้าต่างกระจก ถ้าหากว่าเป็นหน้าต่างกระจก ก็ต้องมีผ้าม่านสีเข้ม ส่วนจะให้เข้มมากน้อยแค่ไหน จะต้องทดลองหรือพิจารณาว่าถ้าต้องการฉายสไลด์ก็อาจจะต้องใช้ห้องที่มีความมืดมากกว่าห้องที่ใช้ฉายภาพโปรเจกเตอร์

2. แสงสว่าง การดูโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และฟิล์มสตริป ไม่ควรที่จะดูในที่มืดสนิท ควรจัดให้มีแสงสว่างเพียงพอที่สามารถจดโน้ตได้ ตามหลักการแล้วไม่ได้ช่วยเกิดบรรยากาศการเรียนการสอน

3. ปลั๊กไฟ ในแต่ละห้องควรมีปลั๊กไฟประมาณ 4-5 แห่ง หรือมากกว่า ติดไว้ในที่ต่าง ๆ กันตามที่ตั้งภาพโปรเจกเตอร์หรืออุปกรณ์โสตทัศนศึกษาอื่น ๆ ที่จะนำไปใช้ที่ตรงจุดที่ต้องการใช้อาจจัดไว้มุมห้อง กลางห้อง และด้านหน้าห้อง

4. การป้องกันแสงสะท้อน ในห้องเรียนขนาดใหญ่ อาจจะมีปัญหาการใช้เสียง นักเรียนที่นั่งข้างหลังอาจไม่ได้ยินครูผู้สอน จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องขยายเสียง ซึ่งจะต้องทดสอบเสียงให้ได้ยินทั่วห้องไม่เกิดเสียงสะท้อนหรือเสียงก้อง

5. การกำหนดสถานที่ของครู ครูอาจยืนสอนหน้าชั้นเรียนที่นักเรียนสามารถมองเห็นได้ทั่วชั้นถ้าหากมีการขยายห้องออกไป อาจทำให้นักเรียนบางคนอยู่ห่างไกล

จนเห็นครูไม่ชัด เมื่อจำเป็นต้องขยายห้องเรียนออกไป ควรได้ยกพื้นหน้าห้องให้สูงขึ้น สามารถเลื่อนออกได้เมื่อไม่ต้องการใช้

6. เพดาน โรงเรียนสมัยใหม่บางแห่งต้องการประหยัดค่าก่อสร้างและต้องการพื้นที่ในห้องเรียนกิจกรรมที่หลากหลายเช่น ใช้นายเครื่องฉายภาพ โปร่งใส เป็นต้น ดังนั้นเพดานของห้อง เรียนไม่ควรต่ำกว่า 10 ฟุต และมีพื้นที่กว้างที่สามารถเปลี่ยนแปลงกิจกรรมได้ง่าย สามารถจัดสอนได้เป็นทีม กลุ่มกิจกรรมและการศึกษาเป็นรายบุคคล

ตามที่กล่าวมาข้างต้นพร้อมตัวอย่างการวางแผนจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนรูปแบบ ต่าง ๆ กันซึ่งสามารถนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของห้องเรียนเดิมที่มีอยู่หรือถ้าจะสร้างห้องเรียนขึ้นใหม่ จะได้มีตัวอย่างซึ่งจะก่อให้เกิดแนวคิด ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงปัจจัยประกอบที่สำคัญหลายอย่าง เช่น วัตถุประสงค์ของการวางแผนจัดห้องเรียน เพื่อประโยชน์อะไร มุ่งจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่จะเน้นอะไร ต้องการให้ผู้เรียน เรียนด้วยตนเอง หรือเป็นลักษณะใด และที่สำคัญอย่างยิ่งคืองบประมาณ ถ้ามีงบประมาณมากพอจะสร้างแบบใดก็ได้ไม่ยุ่งยาก แต่ถ้าขาดงบประมาณก็ต้องคำนึงถึงหลักประหยัด แต่ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและต้องคำนึงถึงการวางแผนจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้นี้ จัดเพื่อผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด ไม่ได้เน้นความสวยงามเพียงอย่างเดียว การวางแผนมีสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในห้องเรียนยุคใหม่ จึงควรได้รับความสนใจ เพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ ยุคโลก โลกาภิวัตน์ ที่นำเอาโลกเทคโนโลยีสู่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ ที่นำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคต

จากแนวคิดของนักวิชาการที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน หมายถึง การจัดห้องเรียนให้สะอาด และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีแสงสว่างเพียงพอ มีการถ่ายเทของอากาศมีเนื้อที่สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมภายในห้องเรียนได้รับการตกแต่งให้อยู่ในสภาพที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน ปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนในชั้น มีวัสดุและอุปกรณ์การสอนอย่างเพียงพอ และอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ มีป้ายนิเทศเพื่อติดข่าวสารและผลงานนักเรียน มีการแสดงผลงานดีเด่นของนักเรียน มีมุมเสริมความรู้ตามกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ และมุมหนังสือให้ผู้เรียนได้อ่านอย่างหลากหลาย

2. สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

สภาพแวดล้อมในบริเวณ โรงเรียนควรจะต้องหมั่นดูแลรักษาความสะอาด และดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพอนามัยเด็ก และเพื่อเป็น ตัวอย่างที่ดีสำหรับนักเรียนและชุมชนในเรื่องความสะอาด สิ่งที่ควรปฏิบัติในการดูแลรักษา ความสะอาดและสิ่งแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ. 2542 : 142-143)

1. จัดให้มีรั้วกั้นบริเวณ โดยรอบโรงเรียน ถ้าเป็นรั้วต้นไม้ ควรตัดแต่งให้เป็น ระเบียบอยู่เสมอ สิ่งของเครื่องใช้ในโรงเรียนจะต้องจัดวางเข้าที่ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
2. จัดทำสนามหญ้าบริเวณที่ว่างในโรงเรียนที่มีได้ใช้เป็นถนนและทางเดินตัด แต่งต้นหญ้าให้สวยงาม ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ให้ร่มเงา เพื่อให้บริเวณโรงเรียนร่มรื่น และทำให้อากาศในบริเวณโรงเรียนสะอาดสดชื่นขึ้น
3. พื้นบริเวณโรงเรียนไม่ควรปล่อยให้เฉอะแฉะ ถ้าเป็นที่ลุ่มเป็นบ่อต้องปรับ ถมให้เรียบร้อย
4. จัดให้มีระบบระบายน้ำทิ้ง และน้ำฝนที่ถูกหลักสุขาภิบาล เพื่อป้องกันมิให้ น้ำท่วมขังในบริเวณโรงเรียน

5. เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น จอบ มีด เสียม เมื่อใช้แล้วควร เก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ควรทิ้งไว้โดยไม่เป็นทิศทาง

6. มีการดูแลรักษาความสะอาดสนามหญ้า และบริเวณ โดยรอบ โรงเรียน โดยหมั่นปัดกวาดเก็บเศษกระดาษ ใบไม้ เศษไม้ และเศษสิ่งของต่าง ๆ ใต้อาคารเรียน เพื่อนำไปกำจัดทุกวัน

นอกจากนี้ควรมีการสร้างความปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่นักเรียนมากที่สุด ซึ่งมีกลวิธีในการดำเนินการดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 112-114)

1. จัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ นอกห้องเรียนให้สะอาด ปลอดภัยและถูกหลักสุขาภิบาล โดยการปรับปรุงดูแลบริเวณโรงเรียน สนามเป็นที่ราบ ไม่ให้มีน้ำขังตลอดเวลา ตึกอาคารเรียน ตลอดจนอาคารเรียนต่าง ๆ ในโรงเรียน ต้องมีความแข็งแรงมั่นคง โดยได้รับการซ่อมแซมอยู่ เสมอส่วนประกอบของอาคารเรียน เช่น บันได ระเบียงห้อง ต้องได้รับการดูแลความสะอาด ไม่มีสิ่งของวางเกะกะซึ่งเป็นสาเหตุของอุบัติเหตุ สระน้ำ โรงอาหาร โรงยิม ห้องประชุม รวมทั้งห้องเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ควรได้รับการตรวจตรา ซ่อมแซมดูแล และหาทางป้องกัน

อุบัติเหตุอยู่เสมอ มีอุปกรณ์ดับเพลิงในสภาพดีใช้งานได้ อยู่ในบริเวณที่หยิบใช้สะดวก ประจำอาคารต่าง ๆ นอกจากนี้ โรงเรียนควรจัดแยกพื้นที่ที่ใช้ทำกิจกรรมออกเป็นสัดส่วน เช่น แบ่งเนื้อที่ไว้สำหรับการจอดรถ เนื้อที่สำหรับจัดกิจกรรมกลางแจ้ง และควรมีเครื่องหมายจราจรที่จำเป็นติดไว้มองเห็นชัดเจนมีการกำหนดข้อปฏิบัติ และจัดนักเรียนช่วยเป็นเจ้าหน้าที่ในโรงเรียน ภายใต้การควบคุมของครู

2. วางแผนป้องกัน ได้แก่ การจัดการป้องกันตามสถานที่ต่าง ๆ ที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่นักเรียน รวมทั้งเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับอุบัติเหตุ อันอาจเกิดขึ้นได้จากการวางแผนป้องกัน โดยจัดให้มีการตรวจสุขภาพและอาการผิดปกติของนักเรียนเป็นประจำ และการหาสาเหตุของการเจ็บป่วย จัดตั้งกฎเกณฑ์ตลอดจนข้อห้าม เช่น ห้ามเข้าไปในบริเวณที่กำลังมีการก่อสร้างอาคาร บริเวณสระน้ำ หรือข้อบังคับ มิให้นักเรียนกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่น่าจะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ เช่น การวิ่งตามระเบียบหรือบันได ติดป้ายประกาศเกี่ยวกับคำเตือนตามสถานที่ที่คิดว่าอุบัติเหตุได้ เช่น การวิ่งตามระเบียบหรือบันได ติดป้ายประกาศเกี่ยวกับคำเตือนตามสถานที่ที่คิดว่าค่อนข้างจะเป็นอันตรายต่อเหล่านักเรียน เช่น สนาม บันได มุมอาคาร สายไฟ สถานที่ก่อสร้าง

3. จัดบริการความปลอดภัย โดยการดูแลความปลอดภัยในการเล่น รวมทั้งตรวจสอบความสึกหรอ และแก้ไขความชำรุดทรุดโทรมของสิ่งต่าง ๆ อันอาจเกิดอันตรายที่เกิดขึ้นได้ เช่น มีเครื่องดับเพลิง เตรียมความพร้อมอยู่เสมอ รวมทั้งวางแผนป้องกันไว้ล่วงหน้าด้วย โดยศึกษาจากบันทึกประจำวันของครูและสถิติอุบัติเหตุของโรงเรียน ตรวจสอบตราสอดส่อง มิให้นักเรียนนำวัตถุหรือสิ่งของที่อาจเกิดภัยหรืออันตรายเข้ามาในโรงเรียน เช่น วัตถุระเบิด อาวุธ ของมีคม เครื่องประดับหรือของมีค่า มีห้องพยาบาลสำหรับบริการช่วยเหลือ และให้การปฐมพยาบาลเมื่อเวลาเกิดอุบัติเหตุ รวมทั้งการควบคุมการใช้สารเคมี และการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ไฟฟ้า ของมีคม

นอกเหนือจากนี้การที่ได้อ่านมาแล้ว สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน หมายถึง การดูแลรักษาความสะอาดและการจัดสภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความปลอดภัยโดยการปรับปรุง ซ่อมแซม อาคารต่าง ๆ ในโรงเรียนให้มีความแข็งแรง ไม่มีสิ่งของวางเกะกะซึ่งเป็นสาเหตุของอุบัติเหตุ ไม่ให้มีน้ำขังบริเวณโรงเรียน ห้องทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับการซ่อมแซมดูแล มีอุปกรณ์ดับเพลิงในสภาพดีใช้งานได้ ประจำอาคารต่าง ๆ ติดป้ายประกาศเกี่ยวกับคำเตือน ตามสถานที่ที่คิดว่าค่อนข้างจะเป็นอันตรายเข้ามาในห้องเรียนมีห้องพยาบาลสำหรับบริการช่วยเหลือและให้การปฐมพยาบาล

เมื่อเวลาเกิดอุบัติเหตุ และจัดให้มีการตรวจสอบสภาพและอาการผิดปกติของนักเรียนเป็นประจำ บริเวณโรงเรียนมีมุมอ่านหนังสืออย่างมีเพียงพอ มีบอร์ดประกาศข่าวสารข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม

2.3.2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ในทุกด้าน ๆ ด้าน การจัดกิจกรรมการสอนเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ถ้าผู้สอนกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยผู้สอนสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เป็นที่น่าพอใจ สนุกสนาน น่าสนใจ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม แสดงความคิดเห็น และความสามารถ รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน จะทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นกระตือรือร้นในการเรียนซึ่งจะส่งผลให้การจัดการสอนบรรลุวัตถุประสงค์และผู้เรียนและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน และ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. บรรยากาศในชั้นเรียน

ครูเป็นบุคคลที่สามารถสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ที่มีผลต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก ครูที่มีความรัก เข้าใจในตัวเด็ก จะสามารถสร้างบรรยากาศแห่งความอบอุ่นและความเป็นมิตร ทำให้เด็กไม่รู้สึกเกิดความกลัว ความกังวล ความคับข้องใจใด ๆ ทั้งสิ้น ตรงข้ามเด็กออกจากที่จะเรียนในสภาพแวดล้อมที่รู้สึกว่ามีความปลอดภัย เป็นกันเอง ครูจึงควรสร้างบรรยากาศของห้องเรียน โดยคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานและความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 204-205)

1.1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนุกสนาน ได้รับความสนใจ ชวนให้คิด โดยเฉพาะต้องขจัดความกลัวของนักเรียนให้หมดไป นักเรียนจึงจะกล้าแสดงความคิดเห็น การเสริมแรงให้นักเรียนพยายามคิดแสวงหาคำตอบและค้นหาคำตอบนั้น จะต้องเป็นกิจกรรมที่ทำทลายความรู้ความสามารถของนักเรียน ซึ่งอาจจะ เป็นการนำเกม เพลง หรือนิทานมาใช้ ครูไม่ควรใช้วาจาจากกลาง ก้าวร้าว ตีเตือนทำให้นักเรียนเกิดความกลัว ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ถ้านักเรียนมั่นใจว่าเขาจะไม่ถูกครูด่าหิเขาก็จะกล้าแสดงความคิดเห็น หรือตอบคำถาม ซักถามสิ่งที่สงสัย ซึ่งทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีความหมาย

1.2 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ครูควรสร้างบรรยากาศของความเป็นกันเองกับนักเรียนให้นักเรียนเกิดความรู้สึกศรัทธา ไว้วางใจตัวครูว่าสามารถเป็นที่พึ่งของตนเองได้ ซึ่งตัวครูจะต้องเป็นผู้มีความจริงใจเห็นใจนักเรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนให้ความเห็นนอกเหนือใจ ให้โอกาสนักเรียนแก้ตัวเมื่อทำผิด ยอมยืดหยุ่นข้อตกลงบางอย่าง เมื่อนักเรียนมีความจำเป็น

1.3 มีการเสริมแรง และการจูงใจ ครูควรมีการเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจ เกิดกำลังใจ เกิดความภาคภูมิใจในการสอน ให้การยกย่องชมเชย เมื่อนักเรียนทำสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้องหรือบางครั้งอาจเสริมแรงในรูปแบบอื่น ๆ แต่ควรระวังอย่าให้มีการเสริมแรงมากเกินไปเพราะจะทำให้เกิดเป็นนิสัยที่จะต้องได้รับการเสริมแรงทุกครั้ง จึงจะสามารถปฏิบัติงาน ต่าง ๆ ได้

1.4 ให้ความสนใจและรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูต้องศึกษานักเรียนที่ครูรับผิดชอบทุกคนให้ความสนใจ เอาใจใส่ และควรรู้จักเด็กที่สอนทุกคนถ้าเด็กนักเรียนคนใดที่มีพฤติกรรมที่แปลกไปครูควรให้ความสนใจใส่อย่างใกล้ชิด การที่ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลจะช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่เตรียมไว้ดำเนินไปด้วยดี และช่วยขจัดปัญหาต่าง ๆ ได้ตรงตามสาเหตุ

การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนจะดำเนินอย่างมีชีวิตชีวาและราบรื่นนั้นผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้สอนกับผู้เรียนต้องมีความสัมพันธ์กันและมีปฏิสัมพันธ์กันในการสอนแต่ละครั้งครูผู้สอนจะต้องศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ จากผู้เรียนจากบรรยากาศในชั้นเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การรู้จักทำการวิเคราะห์การสังเกตบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้นั้น จะทำให้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้เป็นผลดียิ่งขึ้นต่อไป ดังนั้นการจัดบรรยากาศทางด้านวิชาการควรคำนึงสิ่งต่อไปนี้ (กรมวิชาการ.2534 : 91-93)

1. ให้ความรักความอบอุ่นกับผู้เรียน โดยการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด ให้ความสนใจแสดงความจริงใจ สร้างความเป็นมิตรเป็นกันเอง เมตตาปรานีต่อผู้เรียนพร้อมที่จะให้คำปรึกษาแนะนำ ชี้แนะและอบรม สั่งสอน มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ เป็นตัวอย่างที่ดีในทุก ๆ ด้าน

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นตัวของตัวเอง โดยการจัดกิจกรรมที่เน้นกระบวนการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความท้าทายต้องการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ลงมือ

ปฏิบัติกิจกรรมและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นตัวของตัวเอง ควรปฏิบัติดังนี้

2.1 ฝึกกระบวนการคิดและการแสดงออก โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียน แสดงความคิดเห็น ครูต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน แสดงให้ผู้เรียนเห็นว่าความคิดของเขามีประโยชน์ และพยายามนำความคิดเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้

2.2 ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ครูควรฝึกให้นักเรียนทำงาน โดยใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับผู้อื่น ใช้ความคิดความสามารถที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ สร้างมนุษยสัมพันธ์อันดี และได้ผลงานนำมาสู่ความภาคภูมิใจในกลุ่มและตนเอง

2.3 ใช้ประชาธิปไตยในห้องเรียน ฝึกให้นักเรียนใช้วิธีการแบบประชาธิปไตย คือ ต้องเป็นผู้มีคุณธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ให้ผู้เรียนรู้จักปฏิบัติตนตามสิทธิและหน้าที่ของตน และต้องรู้จักเคารพสิทธิของบุคคลอื่น

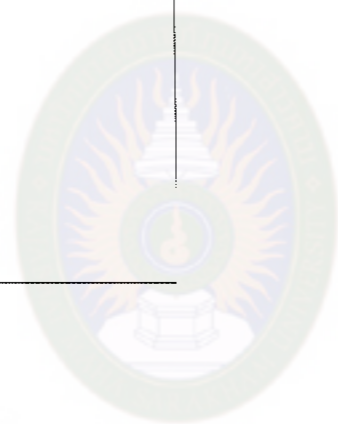
2.4 ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อควรปฏิบัติในห้องเรียน ในห้องเรียนครูและนักเรียนช่วยกันวางระเบียบ หรือข้อปฏิบัติไว้ทุกคนปฏิบัติไว้เป็นกลาง ๆ และถืออำนาจต่อการนำไปปฏิบัติโดยไม่ลำเอียงมากนัก

3. การแสดงความเป็นมิตรต่อนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งแสดงออกในรูปของการสนทนา พุดคุย การสั่งงาน การทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

4. การส่งเสริมให้นักเรียนถามปัญหาในวิชาการเรียน สังเกตได้จากการเปิดโอกาสให้นักเรียนถามปัญหาและข้อข้องใจต่าง ๆ เกี่ยวกับบทเรียน โดยการใช้คำถามกระตุ้นการสร้างสถานการณ์หรือยกตัวอย่างการใช้อุปกรณ์การสอนช่วย เป็นต้น

5. การเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ในการสอนครูได้ให้การส่งเสริมและให้อิสระแก่เด็กในการแสดงความคิดเห็นหรือไม่ ความคิดเห็นเหล่านี้อาจออกมาในรูปการตั้งคำถาม อภิปราย เล่าเรื่องจากประสบการณ์ การนำความรู้ในวิชาที่เรียนไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน เป็นต้น

6. การเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ในการสอนได้ให้การส่งเสริมและให้อิสระแก่เด็กในการแสดงความคิดเห็นหรือไม่ ความคิดเห็นเหล่านี้อาจออกมาในรูปของการตั้งคำถาม อภิปราย เล่าเรื่องจากประสบการณ์ การนำความรู้ในวิชาที่เรียนไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่มีความหมายนั้น โดยมากไม่มีคำตอบถูกผิด หรือวิธีทำที่ถูกต้องวิธีเดียว ผู้เรียนบางคนจะวางแผนคิดก่อนลงมือทำบางที่ทำได้สักระยะก็ทบทวนแผน ในขณะที่ผู้เรียนบางคนชอบทำไปคิดไป เช่น ปั่นดินน้ำมันเป็นรูปร่าง หุตุตักพักแล้วตัดสินใจปั้นต่อ หรือตัดสินใจเปลี่ยนรูปร่าง

บรรยากาศทางการเรียนการสอนต้องมีความเป็นมิตร และเชิญชวนผู้เรียน ไม่ควรมีแม้ข้อจำกัด หรือความกดดันในเรื่องเวลา เพราะการสร้างสรรค์ไม่สามารถนำนาฬิกาจับเวลาหรือบีบให้เกิดขึ้นได้ ตรงข้าม ต้องสนุกกันบ้าง คุยกันบ้าง ผันกันบ้าง เดินดูกันบ้าง

โดยเฉพาะดูงานเพื่อน บางที่เริ่มต้นไม่ถูก บางที่สมองตันคิดไม่ออก บางที่ไม่อยากทำอะไรก็ต้องปล่อยให้ไปเป็นไปตามธรรมชาติ การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ โดยผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง จะเป็นแนวทางให้เยาวชนของชาติสามารถจะสะสมองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนที่ฟังปรารภในอนาคตรควรเป็นผู้เรียนที่มีทักษะการคิดระดับสูง ทั้งนี้เพราะทักษะการคิดเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ และความสามารถที่จะนำความรู้ไปบูรณาการใช้ในการดำรงชีวิตได้ ครูมิได้เป็นผู้ควบคุมการพัฒนาทักษะการคิดโดยตรง และโครงสร้างกระบวนการคิดแต่เพียงผู้เดียว หากแต่รวมถึงผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตรและการจัดการของโรงเรียน ที่ต้องการให้เกิดการสอนในหลาย ๆ ด้าน เช่น กระบวนการประเมินควมรู้ การเปลี่ยนแปลงต่อการเรียนรู้และการสอนในหลาย ๆ ด้าน เช่น กระบวนการประเมินควมรู้ การเปลี่ยนแปลงในหลายระดับซึ่งต้องใช้เวลา

นอกจากนั้น แอนเดอร์สัน (สรัสนันท์ ศรีประจักษ์, 2534 : 25-26 ; อ้างอิงจาก Mary J.Anderson, 1970) ยังได้กล่าวถึงลักษณะบรรยากาศในห้องเรียนที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการเรียนรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนสรุปได้ดังนี้

1. ความเป็นกันเอง ได้แก่ ความรู้สึกสนิทสนม คู่้นเคยของผู้เรียน
2. การแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการเรียน ตามจุดประสงค์การเรียนรู้
3. การปฏิบัติหน้าที่ตามเกณฑ์ กิจกรรมการเรียนรู้มีรูปแบบที่สามารถปฏิบัติได้ และให้ประโยชน์
4. การดำเนินกิจกรรมการเรียนเป็นไปอย่างมีลำดับขั้น ไม่ล่าช้าและมีความสอดคล้องเหมาะสม
5. การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น จัดให้มีหนังสือ เครื่องมือวัสดุที่พร้อมใช้ได้อย่างตลอดเวลา
6. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน โดยความพยายามที่จะลดความขัดแย้ง

7. ผู้เรียนและผู้สอนทราบถึงจุดประสงค์ และความคาดหวังในการเรียนอย่างชัดเจน

8. สร้างความเป็นธรรมชาติไม่ส่งเสริมระบบคน โปรคของครูซึ่งมีผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมชาติขึ้นได้

9. ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถอยู่เสมอ

10. สร้างความตื่นตัวและจัดความเรียบร้อยอันเป็นสาเหตุของความเบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอน

11. การตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ มาจากผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่

12. ไม่ส่งเสริมการแข่งขันแบ่งพรรคแบ่งพวกในหมู่ผู้เรียน

13. ผู้เรียนมีความพึงพอใจกับกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน

14. เสรีภาพมีขอบเขต ไม่ปล่อยปละละเลยจนขาดระเบียบและขาดความ

รับผิดชอบ

พรณี ชูทัย (2522 : 261-263) ได้ประมวลแนวคิดของนักจิตวิทยาที่กล่าวถึงบรรยากาศในห้องเรียนที่จะเอื้อต่อผู้เรียน พัฒนาการเรียนรู้ได้ค้นพบ 6 ลักษณะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) ผู้สอนจะต้องกระตุ้น ให้กำลังใจและเชื่อในความ สามารถของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

2. บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) ผู้เรียนมีอิสระที่จะเลือก และตัดสินใจที่จะศึกษา ค้นคว้าบรรยากาศในห้องเรียนเช่นนี้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเอง และไม่เกิดความ เครียด

3. บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ (Respect) ผู้สอนให้การยอมรับผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าตนมีค่า และมีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนต่อไป

4. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) ผู้สอนมีความเข้าใจ เป็นมิตร ยอมรับและคอยให้ความช่วยเหลือ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ อยากเข้าไปติดต่อกับผู้เรียน สิ่งเหล่านี้ผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน บรรยากาศที่มีความอบอุ่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้เรียนรู้ว่าผู้สอนเอื้ออาทร จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักโรงเรียนและรักการเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHARAKHAM UNIVERSITY

5. บรรยากาศที่มีการควบคุม (Control) เป็นความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย แต่มีได้อยู่ภายใต้การควบคุมลงโทษ โดยผู้สอนจะชี้แจง เพื่อทำความเข้าใจความสำคัญของระเบียบแก่ผู้เรียนก่อน

6. บรรยากาศของความสำเร็จ (Success) ผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนควรแสดงความเห็นต่องานหรือการทำกิจกรรมของผู้เรียนในส่วนที่ประสบความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว

จากแนวคิดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าบรรยากาศการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อการเรียนของผู้เรียน บรรยากาศที่ดีอาจส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดี มีความตั้งใจใช้เวลาในการเรียนการเต็มที่ในทางกลับกัน บรรยากาศที่ไม่เหมาะสมจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียน ไม่สนใจ ไม่ตั้งใจและอาจมีเจตคติที่ไม่ดีต่อผู้สอนและต่อสถาบันได้ ดังนั้นบรรยากาศการเรียนการสอนในชั้นเรียนจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับบทเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้จากคำถามบรรยากาศการเรียนการสอนคำนึงถึงความอบอุ่นและความเป็นมิตร ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความสามารถพิเศษ ฝึกให้นักเรียนใช้วิธีการแบบประชาธิปไตยในชั้นเรียน โดยการปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อควรปฏิบัติในห้องเรียนการส่งเสริมให้นักเรียนเคารพในสิทธิของผู้อื่น โดยการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมชั้นเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนช่วยกิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนการสอนและกิจกรรมกลุ่ม การให้รางวัลหรือชมเชยผู้ที่ชอบช่วยเหลือกิจกรรมกลุ่ม

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ในการกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้นต้องมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดทำแผนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทย มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญาและอารมณ์ มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ 5 ลักษณะ ได้แก่ การเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้แบบองค์รวม การเรียนรู้โดยการคิดและปฏิบัติจริงการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่นและการเรียนรู้กระบวนกร การเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้น ในการนำหลักสูตรไปใช้ของครูผู้สอนจึงควรมีการ

วางแผนการสอนร่วมกันเพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือและการบูรณาการการสอนร่วมกันตลอดจนมีการส่งเสริมการนำการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาตามพหุปัญญา ตลอดจนการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษา (ยุทธนา ปฐมวราชาติ, 2545 : 11-18)

ส่วนบทบาทของครูในการสนับสนุนผู้เรียนให้รับผิดชอบการเรียนของตนเอง รับผิดชอบต่อความประพฤติ และประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างสาระต่าง ๆ ในหลักสูตรมีวิธีการดังต่อไปนี้ (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2542 : 49-61)

1. จัดทำคำถามหรือกิจกรรมชนิดทำทหายและปลายเปิด
2. กระตุ้นผู้เรียนให้จัดการกับปัญหาของตนเอง และรู้จักสำรวจตรวจตราด้วย

ตัวเอง

3. สร้างความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยการนำหลักสูตรไปใช้ในเชิงบูรณาการ

4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้จากการถาม
5. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกหัวข้อที่จะเรียน วัสดุและสื่อการเรียนของกลุ่ม

ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

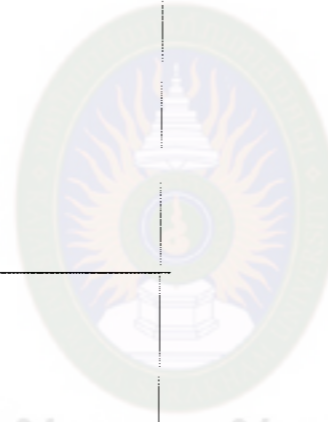
6. สนทนากับผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้ทราบความต้องการของแต่ละคน
7. ทำแบบจำลองและสาธยายกลวิธีที่ทำได้ยากในผู้เรียนแต่ละคน
8. กระตุ้นให้มีผลย้อนกลับเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนในชั้น เช่น ทำตัว

รับฟังข้อคิดเห็น

9. ต้องให้มีผลลัพธ์หลากหลาย
10. จัดเวลาให้ผู้เรียนได้คิดและได้พูด
11. สร้างวิธีการประเมินตนเอง

ผู้สอนสามารถนำยุทธศาสตร์ไปใช้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนในการเรียนรู้ และวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ ตรวจสอบความคาดหวังผู้เรียน สร้างความต้องการ / ความเข้าใจ / เป้าหมายให้แก่ผู้เรียน วางแผนประสบการณ์ที่เหมาะสม ประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายแนะนำหัวข้อใหม่ ๆ แนะนำสื่อใหม่ ๆ แสดงเป้าประสงค์ให้กลุ่มทราบ และสอนทักษะการคิดไตร่ตรองและโครงสร้างกระบวนการคิด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. พัฒนาทักษะต่าง ๆ ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในตนเอง และในตัวผู้เรียน ได้แก่ ช่วยในการสื่อสารและตั้งคำถาม ฝึกทักษะการคิดไตร่ตรอง กระตุ้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งสำหรับผู้สอนและผู้เรียน ประเมินตนเอง ขยายและทำความคิดและความเข้าใจให้ชัดเจน เน้นให้เห็นช่องว่างของความรู้ และจัดลำดับก่อนและหลัง

ผู้เรียนสามารถใช้ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ แก้ปัญหา จัดลำดับก่อนและหลัง ฝึกฝนและพัฒนาทักษะการคิดไตร่ตรองและ โครงสร้างกระบวนการคิด ตรวจสอบ / พิจารณา / ประเมิน / และลำดับความคิด เจตคติ และความรู้สู่ให้ชัดเจน สร้าง ความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งเสริมให้เกิดการคิดแนวข้าง (Lateral Thinking) และการคิด สร้างสรรค์ (Creative Thinking) เรียนรู้แบบหยั่งเห็นจิตภาพ เน้นช่องว่างของความรู้ ประเมิน ตนเอง ประเมิน (Evaluate) ความต้องการของตนเองได้ กำหนดเป้าหมายและแผนปฏิบัติงาน และช่วยด้านการเรียนและทักษะการจัดระบบงาน

ส่วนแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีวิธีดำเนินการดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545 : 21-22)

1. การบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ มีเอกสาร / หลักฐานการทำความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ดังนี้

1.1 มีการจัดทำสาระการเรียนรู้กลุ่ม / รายวิชา และกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

1.2 มีการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ คิด และสรุปเป็นความรู้ และความคิดด้วยตนเอง

1.3 มีการสอนซ่อมเสริม และส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถตาม ความถนัดและเติมตามศักยภาพที่ปรากฏเป็นหลักฐานและตรวจสอบได้

1.3.1 มีการประเมินตามสภาพจริง

1.3.2 ปฏิบัติตามระเบียบการเทียบ โอนของกระทรวง

2. การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.1 มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 มีกิจกรรมส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถทำหน้าที่แนะแนวให้กับผู้เรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2.3 มีแผน / โครงการ / กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมและสามารถสนับสนุนจุดเน้นของสถานศึกษา

3. การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.1 มีการจัดอบรมทรัพยากร เพื่อใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

3.2 มีเครื่องมือช่วยการเรียนรู้ในและนอกสถานที่

3.3 มีสื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพียงพอตามความเหมาะสม ของสถานศึกษาและชุมชน

3.3.1 มีบรรยากาศที่ดี เอื้อต่อการเรียนรู้

3.3.2 มีการส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน

3.3.3 มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

บทบาทสำคัญของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ครูแต่ละคนสามารถกำหนดกระบวนการทำงานของตนเองได้ ซึ่งสามารถจำแนกเป็นขั้นตอนได้ดังนี้ (รุ่ง แก้วแดง. 2544 : 94-96)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเรื่องมาตรฐานการศึกษาและหลักสูตรให้เข้าใจ ถ้าเป็นไปได้ควรศึกษาให้ครบทั้งหน่วยของการเรียนที่อาจจะกำหนดเป็นภาคเรียนหรือทั้งปีการศึกษา และนำมาพัฒนาหลักสูตรรายวิชาที่ตนสอนอยู่

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการสอน ว่าควรจะสอนอย่างไร รวมทั้งจะต้องสามารถกำหนดสิ่งที่จะบรรลุผลหรือสิ่งที่เกิดขึ้นหรือพฤติกรรมของนักเรียนที่จะเกิดขึ้นหลังจากได้รับการศึกษา โดยเน้นการจัดกิจกรรมและการใช้สื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 นำกระบวนการวิจัยเข้ามาใช้ในการสอนของครู และการเรียนของนักเรียนเพื่อสร้างสรรค์ความรู้ควบคู่การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการสอน โดยทำงานร่วมกับผู้เรียนหมายความว่า ต้องลดบทบาทการบอกของครูมาเป็นการทำงานร่วมกับผู้เรียน โดยอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการเรียนมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินการสอน ว่าสิ่งที่ครูสอนไปนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด โดยวัดจากผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พิจารณาเป็นรายบุคคลและรายชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนในวงจรต่อไป

ขั้นตอนที่ 7 บันทึกสรุปผลการสอน ว่าในคาบหรือหน่วยนั้นมีความสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องแก้ไขอย่างไร มีคำแนะนำเพื่อนำไปปรับปรุงต่ออย่างไร โดยบันทึกทุกสิ่งทุกอย่างเอาไว้เป็นหนึ่งหน่วย

จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมและการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ถ้าจัดได้เหมาะสมจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน มีการจัดทำสาระการเรียนรู้กลุ่มวิชา / รายวิชา จัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติ คิดและสรุปเป็นแนวคิดของตนเอง มีการสอนซ่อมเสริมและส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถตามความถนัด มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำวิจัยในชั้นเรียน มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและมีประเมินตามสภาพจริง

3. บทบาทของสถานศึกษาต่อการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ในภาวะที่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เพื่อที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นและเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขหรือพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้น โรงเรียนหรือสถานศึกษาย่อมจะต้องมีบทบาทที่สำคัญในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในภาระหน้าที่ดังนี้

1. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา สถานศึกษาควรจะต้องเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ดูเป็นระเบียบสวยงาม โดยจัดสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นอาคารเรียน โรงอาหาร ห้องน้ำ โรงฝึกงาน ถนน ทางเท้า ที่จอดรถ ที่ทิ้งขยะ รางระบายน้ำ ให้เหมาะสมกับการใช้สอย รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมธรรมชาติให้แก่สถานศึกษาเท่าที่จะมีโอกาสเป็นไปได้ เช่น การจัดสวนหย่อม ปลูกหญ้า ต้นไม้ให้ร่มเงา ไม้ดอก ไม้ประดับ การจัดสภาพแวดล้อมดังกล่าว นอกจากจะเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนแล้วยังก่อให้เกิดความรักความผูกพันต่อสถานศึกษา และช่วยสร้างลักษณะนิสัยแก่ผู้เรียนด้วย

2. การสร้างลักษณะนิสัยของบุคคลในสถานศึกษา สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ดังที่กล่าวจะอยู่ในสภาพที่เป็นระเบียบ สะอาด สวยงาม และอำนวยความสะดวกให้สอยอยู่ได้ จะต้องเกิดจากการร่วมมือใส่ใจ ดูแลรักษาของครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน นักศึกษา

ที่เป็นผู้ที่จะได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาโดยตรง วิธีการสร้างลักษณะนิสัย อาจเกิดขึ้นจากการให้บุคคลในสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการวางแผน การพัฒนาดูแลรักษา การย่ำเตือนและการปฏิบัติให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่ถาวร นอกจากนั้น บุคคลภายนอกที่เข้ามาในสถานศึกษา เช่น ผู้ปกครอง ผู้ประกอบ การค้า ฯลฯ ควรจะได้ปฏิบัติตามแบบอย่างในการส่งเสริมรักษาสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาด้วยเช่นกัน

3. การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาการต่าง ๆ ที่ทำการสอนในสถานศึกษา ในหลักสูตรต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรงหรือไม่ก็ตาม ล้วนมี ภาระหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนนักเรียน นักศึกษาให้เกิดความรู้ ความตระหนักและมีส่วน ร่วมในการแก้ไขพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ทั้งสิ้น สถานศึกษาพึงส่งเสริมให้มีการทำ แผนการสอนทั้งวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยตรงและวิชาอื่น ๆ เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและมีผลใน ทางสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตาม โอกาส และวาระต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวย

4. การบริการชุมชน สถานศึกษาควรแสดงบทบาทเป็นผู้นำในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา ให้แก่ ชุมชน หรืออย่างน้อยก็เข้าไปส่งเสริมร่วมมือกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา สิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชน ทั้งนี้ในฐานะที่สถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษาเองก็นับเป็น ส่วนหนึ่งของชุมชนด้วยเช่นกันกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษาน่าจะได้เข้าไปช่วยเหลือ เช่น การทำความสะอาดตลาดสด การปลูกต้นไม้ริมถนน การสร้างที่พักคนโดยสารรถประจำทาง การสร้างระบบระบายน้ำเสียของชุมชน ฯลฯ

นอกจากนี้ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนก็นับเป็น ภาระหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานศึกษาที่จะให้บริการแก่ชุมชนได้ (วินัย วีระวัฒนานนท์. 2541 : 202-203)

4. บทบาทของผู้บริหารและครูในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

กรมวิชาการ (2546 : 3) กล่าวว่า สังคมปัจจุบันซึ่งมี การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อ การดำเนินชีวิตของคนทุกเพศ ทุกวัยของชีวิต โดยเฉพาะผู้เรียนในวัยเรียน ปัญหาสังคมที่ทวี ความซับซ้อนรุนแรงขึ้นทุกขณะ ดังที่ได้เห็นจากข่าวในสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาการมีค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อ การเลียนแบบ

พฤติกรรมหรือตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม การแพร่ระบาด สารเสพติด การก่ออาชญากรรม การล่วงละเมิดทางเพศ การยกพวกตีกัน การฆ่าตัวตาย ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ ล้วนมีสาเหตุมาจากการที่บุคคลไม่รู้จักตัวเอง ไม่เห็นคุณค่าของชีวิต ไม่เข้าใจ สภาพแวดล้อมที่ดีพอ ขาดทักษะการคิด การตัดสินใจ ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้

ปัญหาข้างต้น ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาซึ่งเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดผู้เรียน นับเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญมากในการที่จะช่วยเหลือดูแล ป้องกัน ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ให้ผู้เรียนได้รู้และเข้าใจตนเอง ยอมรับ การเปลี่ยนแปลงได้ดียิ่งขึ้น สมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าตนเอง มีวินัยในตนเอง เน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล

ปรีชา สุคนธมาน (2545 : 7-8) กล่าวถึงการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนมั่นใจโดยครูว่า ครูเปรียบเสมือนพ่อแม่อีกคนหนึ่งของนักเรียน จากข้อความดังกล่าว ทำให้นึกถึงคำพูดที่ว่า “แล้วแต่ครูเออะครับ/ค่ะ ฉันทักให้ครูก็แล้วกัน ฉันทักลูกด้วยนะครู” และยังมีอีกหลายประโยคที่เราได้ยิน ย่อมแสดงว่าผู้ปกครองให้ความวางใจและให้ความเชื่อมั่นในตัวครู ซึ่งทำให้ครูมีภาระเพิ่มขึ้นมาอีกก็คือ การสร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ให้กับผู้เรียนและเพื่อทำให้ผู้เรียนรู้สึกได้ว่า เมื่อมาเรียนแล้วได้รับความรู้ ประสบการณ์ มีแนวคิด มีเหตุผล พร้อมทั้งจะนำสิ่งที่ได้รับ ไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป ครูต้องเสริมสร้างความมั่นใจโดยอาศัยเทคนิควิธีต่าง ๆ

การสร้างบรรยากาศให้สดใส จากภาพการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา คำว่า “บรรยากาศ” มักไม่ค่อยได้ยินกันมากนัก แต่จากการจัดการศึกษาในปัจจุบัน คำว่า “บรรยากาศ” ใช้กันอย่างแพร่หลาย ถ้าได้มาพิจารณากันอย่างละเอียดแล้วก็จะพบความจริงที่ว่า ในอดีตที่ผ่านมาครูผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนอยู่เสมอและหลายรูปแบบ ตัวอย่างหนึ่งคือ เมล็ดมะขามก็เป็นสื่ออย่างหนึ่งที่สร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจนและถูกต้องในการเรียนบท การลบ และอีกหลายวิธี เช่น การเล่านิทาน การร้องเพลง ฯลฯ ซึ่งให้เห็นว่า บรรยากาศมีผลต่อการเรียนการสอนอย่างยิ่ง แต่สภาพการณ์เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในเนื้อหา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทเรียนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การสร้างบรรยากาศที่สดใสจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการ คือ

1. พัฒนาด้านร่างกาย
2. พัฒนาด้านสติปัญญา
3. พัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ
4. พัฒนาด้านสังคม

ก่อนที่จะถึงลำดับขั้นต่อไป ตำรวจตัวเองได้หรือยังว่า เราคือครูที่น่ารักหรือครูที่น่ากลัวในสายตาศิษย์

ชาอุทัย อาจินสมาจาร (2544 : 45) กล่าวถึง บรรยากาศสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน และบทบาทของครูไว้ดังนี้

1. เป็นแบบอย่างที่ดีในเจตคติ และพฤติกรรมทางบวกและสร้างสรรค์ต่อเพื่อนร่วมงานนักเรียนและผู้ปกครอง

2. ใช้อำนาจอย่างยุติธรรม

3. ให้ความอบอุ่นในการสนับสนุน

4. ส่งเสริมความคิด หรือความร่วมมืออิสระต่อความเหมาะสม

5. กระตุ้นนักเรียนให้เรียนรู้ และมาตรการนำการเลือกแก่เขาในกระบวนการเรียน

6. ประกันความสมดุลที่มีเหตุผลระหว่างผลสะท้อนกลับในทางบวกและทางลบ

7. หาโอกาสเพื่อทำให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าได้รับการสนับสนุน การยอมรับว่า

ตนเองมีคุณค่า ประสบความสำเร็จ มีความมั่นคงทางอารมณ์

ในทำนองเดียวกัน พันธ์ หันนาคินทร์ (2542: 40) กล่าวว่า ผู้บริหารที่ส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องช่วยเหลือครู เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามศักยภาพ และพัฒนาให้ถึงขีดสุดในการบริหาร 3 ประการ คือ

1. ตรวจสอบเกี่ยวกับด้านการเรียนการสอน

2. ทำการประเมินการเรียนการสอนของครู

3. ทำหน้าที่ช่วยเหลือ ส่งเสริมและปรับปรุงบรรยากาศสภาพแวดล้อมการสอน

เช่น ปรับปรุงห้องเรียน การจัดหาสื่อ นำเทคนิควิธีการสอนให้แก่ครูสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 27-30) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการบริหารงานอาคารสถานที่และบรรยากาศสภาพแวดล้อม ไว้ดังนี้

1. งานจัดสร้างอาคารสถานที่ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

- 1.1 ขอบงบประมาณจัดสร้างอาคารสถานที่
- 1.2 ควบคุมการก่อสร้างให้ถูกต้อง เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 1.3 ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่

เกี่ยวข้อง

- 1.4 จัดการเกี่ยวกับที่ดินของโรงเรียนให้ถูกต้องตามระเบียบ ว่าด้วยที่ราช

พัสดุ

1.5 ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน แก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาคารสถานที่ในกรณีงบประมาณของทางราชการมีไม่เพียงพอ

- 1.6 จัดให้มีการตกแต่งอาคาร สถานที่ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด

สวยงาม

2. การใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

2.1 ดำเนินการวางแผนการใช้สถานที่ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า โดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม

- 2.2 จัดให้มีแผนผังบริเวณโรงเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียนและห้องพิเศษ

- 2.3 จัดให้มีการทำตารางการใช้อาคารสถานที่

- 2.4 ให้บริการอาคารสถานที่แก่ชุมชนในกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้อง

3. งานบำรุงอาคารสถานที่ ผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

- 3.1 ตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ

- 3.2 จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ชำรุด

- 3.3 จัดให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่ของบุคลากร

- 3.4 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการบำรุงอาคารสถานที่

4. งานควบคุมอาคารสถานที่ ผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 4.1 จัดเวรยามดูแลสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความ

ปลอดภัย

- 4.2 ตรวจสอบตราการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่าง

บุคลากร

- 4.3 ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีผู้ขอใช้อาคาร สถานที่

- 4.4 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ดูแลอาคารสถานที่

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

5. งานประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

5.1 ประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ

5.2 ให้อาคารสถานที่มีส่วนร่วมในการนำเสนอแนะเพื่อปรับปรุง การดำเนินงาน

5.3 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการรักษาอาคารสถานที่
เท่าที่นักเรียนจะสามารถมีส่วนร่วมได้

5.4 ใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่ และ
รับฟังความคิดเห็นจากชุมชน

สมบูรณ์ ชงสันเทียะ (2540 : 30) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารต่อการจัด
สภาพแวดล้อมในโรงเรียนว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียนจะสมบูรณ์แบบ และสนับสนุนการ
เรียนการสอนของนักเรียนให้มากที่สุดนั้น ผู้บริหารต้องจัดการกับการใช้อาคารสถานที่ และ
สภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยอาศัยความ
ร่วมมือของทุกฝ่าย ซึ่งถ้าผู้บริหารจัดแบ่งหน้าที่ให้ถูกต้องแล้วนั้น อาคารสถานที่
สภาพแวดล้อมในโรงเรียนจะได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ผู้บริหารต้องมีการวางแผนแบ่งสาย
งานการดำเนินงาน ให้มีองค์กรรับผิดชอบในแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกต่อ การ
บริหารงาน การแบ่งหน้าที่ให้อาคารสถานที่จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินงาน ต้องให้อาคาร
สถานที่ของตนเองดี เพื่อที่จะปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม

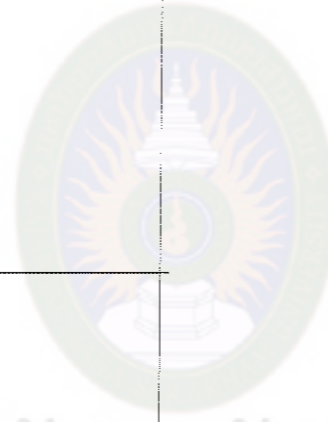
ประคินันท์ อุปรมย์ (2540: 17) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของ
ผู้บริหารในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่มีดังนี้

1. จัดสำนักงานให้มีความคล่องตัวในการบริหารและการเรียนการสอน
2. จัดบรรยากาศในอาคารเรียนและอาคารประกอบ
3. จัดบรรยากาศในบริเวณโรงเรียน
4. วางแผนการใช้ประโยชน์ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการในอาคารเรียน โรงฝึกงาน

โรงอาหาร หอประชุม โรงพลศึกษา

5. จัดบำรุง รักษา ซ่อมแซม และพัฒนาอาคารสถานที่
6. จัดเวรยามรักษาความปลอดภัยของโรงเรียน
7. แต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของ โรงเรียน
8. สำรวจ จัดหา ควบคุมดูแล ซ่อมแซม และขออนุญาตหรือถอนอาคาร
9. ดำเนินการเกี่ยวกับการก่อสร้าง ซ่อมแซม ปรับปรุงอาคารสถานที่ใน

สถานศึกษาตามระเบียบราชการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

10. จัดทำแผนผังบริเวณและปรับปรุงซ่อมแซมต่อเติม
11. ดำเนินการจัดและตรวจสอบรูปแบบรายการก่อสร้าง
12. ดำเนินการควบคุมงานก่อสร้างของ โรงเรียน
13. วิเคราะห์เกณฑ์ ขนาดเนื้อที่ อาคาร ให้สอดคล้องกับความต้องการของ

หลักสูตร

14. ควบคุมดูแลความปลอดภัยและการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าของเครื่องใช้ในโรงเรียน พร้อมทั้งเรื่องการประหยัดการเสื่อมคุณภาพ
15. ตรวจสอบและรายงานเสนอ และแก้ไขปัญหาในการก่อสร้าง
16. ประเมินการซ่อมแซมอาคาร หรือทำการปรับปรุงโครงสร้างที่ไม่ปลอดภัย
17. สืบหาและทดสอบเก็บข้อมูลหาสาเหตุ ปัญหาของอาคารสถานที่ เพื่อทำแผนปรับปรุงและพัฒนา

18. ควบคุมและป้องกันการมาถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของ โรงเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ของครูที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนนับที่นับได้ว่ามีความจำเป็นและสำคัญมาก เพราะครูเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด มีความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ทุกวันนี้นักเรียนมาโรงเรียนและการเยี่ยมบ้านนักเรียน การชี้แนะ อบรมสั่งสอน ช่วยเหลือโดยตรงและทางอ้อมสถานะที่นักเรียนได้รับส่วนใหญ่ในโรงเรียนเกิดมาจากหล่อหลอมของครู ควบคุมอุ้ม ความเป็นมิตร การวางอุบายในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนต่างๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งกำหนดให้ครูต้องมีบทบาทสำคัญ

รุ่ง แก้วแดง (2539 : 91- 92) ได้กล่าวถึง การทำงานให้สนุกและเป็นสุข เมื่อทำงานว่า โดยปกติในความรู้สึกของคนไทยนั้น จะพบอะไรก็ตามที่มีลักษณะค่อนข้างจะเป็นระบบหรือเป็นทางการแล้ว จะไม่ค่อยสัมพันธ์กับการมีความสุขของบุคคลที่อยู่ในระบบ เช่น ในการทำงานราชการ ข้าราชการส่วนใหญ่จะมีความสุขกว่า ไม่ค่อยมีความสุข ไม่ค่อยสนุกในการทำงาน ดังนั้น หากสามารถสร้างบรรยากาศ สร้างสิ่งแวดล้อม แล้วให้ข้าราชการทุกคนมุ่งในความสำเร็จ จะเป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ของการทำงานขึ้นมา ในเรื่องนี้ท่านอาจารย์พุทธทาสเคยสอนเอาไว้ว่า เวลาทำงาน ไม่ว่าเราจะทำอะไร อยู่ในตำแหน่งใด งานยากหรือไม่ยากอย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราทำใจให้ได้ก็คือ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเรามีความสุขในการที่ได้ทำงาน และที่สำคัญก็คือ ตลอดระยะเวลาของการทำงานเราสามารถที่จะมีความสุขจากการที่ได้เห็นงานแต่ละชิ้นที่ได้ทำนั้นประสบความสำเร็จ

การริเริ่มเจเนียร์เพื่อคุณภาพชีวิตของข้าราชการ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นเรื่องที่จะต้องสร้างและทำความเข้าใจทั้งในระดับผู้บริหารและระดับผู้ปฏิบัติการ เพราะความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการปฏิบัติงานหรือการริเริ่มเจเนียร์นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การปฏิรูประบบงานอย่างเดียว แต่การปฏิรูปคนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง ดังนั้น ถ้าจะให้การปฏิรูประบบราชการของเราประสบความสำเร็จ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ให้มากขึ้น

ผู้บริหารเป็นบุคคลที่จะต้องกำหนดนโยบายและวางแผนในการภาระงานทุก ๆ ด้าน ร่วมกับคณะครู การที่ผู้บริหารและครูมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จะส่งผลให้นักเรียนเกิดมวลประสพการณ์ที่พึงควรได้รับครบถ้วนมากขึ้น เนื่องจากการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเสริมต่อให้งานวิชาการซึ่งเป็นงานหลักและงานอื่น ๆ ด้วย ชีวิตในแต่ละวันของนักเรียนในโรงเรียนใช้เวลาหลายชั่วโมง โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งนักเรียนยังอยู่ในวัยปฐมวัย ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ จึงควรจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีความคล้ายคลึงหรือดีกว่าที่บ้านของนักเรียน

จากแนวคิดต่าง ๆ ซึ่ให้เห็นว่า บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีนั้น เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีความหมายรวมถึงบรรยากาศ และบรรยากาศส่วนใหญ่ในระดับโรงเรียน ประถมศึกษานั้น ถูกสร้างด้วยกระบวนการบริหารที่จะเป็นกุญแจสำคัญที่ไขไปสู่ความปรารถนาของสังคม การสร้าง การวางแผน การขับเคลื่อนบุคลากรให้ไปในทิศทางที่เป็นสังคมเรียนรู้ เป็นภาวะที่ผู้บริหารต้องดำเนินการ ครูเป็นทั้งสภาพแวดล้อมและผู้สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งผลโดยตรงให้นักเรียนโดยใกล้ชิด การนำพาบรรยากาศที่ดี มีความอบอุ่น รอยยิ้มที่สดชื่น จริงใจ มีเมตตา สรรหาและสร้างสิ่งก่อสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ นับได้ว่าเป็นบุคคลที่สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ

5. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนกับการเรียนของนักเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์ประสาน เชื่อมโยงความรู้สึกนึกคิดทางการสัมผัสไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปฐมวัยซึ่งเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษา ความรู้สึก ความอ่อนไหว และความประทับใจในสิ่งที่พบเห็นในครั้งแรกจะเป็นการบันทึกความรู้สึกที่ดีและเกลียดชังในความจำของนักเรียนได้ ผู้ใหญ่หลายคนที่เก็บฝังภาพที่เห็นในอดีตที่มีทั้งซึมซับในสิ่งที่ดีงามและเกลียดกลัวฝังใจ

ในประสบการณ์ที่ได้รับในครั้งแรก ๆ การจัดการเรียนการสอนก็เช่นเดียวกัน จะส่งผลให้ผู้เรียนรักหรือเกลียด วิชาการต่าง ๆ ได้ บรรยากาศสภาพแวดล้อมในโรงเรียนทุกด้านเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ เขาเหล่านั้นมีทัศนคติทางบวกหรือทางลบได้อย่างมาก

กรมวิชาการ (2546 : 72-73) กล่าวถึงความสัมพันธ์การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน กับพัฒนาการของผู้เรียนวัยประถมศึกษา (6-12ปี) ไว้ดังนี้

ผู้เรียนวัยประถมศึกษา เป็นวัยที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ของผู้เรียน บางครั้งจึงเรียกวัยนี้ว่า “วัยเรียน” (School Age) การเข้าเรียนของเด็กวัยนี้ถือว่าการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในชีวิต เพราะผู้เรียนต้องปรับตัวมาก สังคมจะกว้างขึ้น หากผู้เรียนได้รับการฝึกฝนในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม จะช่วยให้ผู้เรียนมีการปรับตัวที่ดีขึ้น การที่จะประสบผลสำเร็จในการเรียนมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของผู้เรียนในช่วงวัยประถมศึกษานี้ ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาควรรู้และเข้าใจพัฒนาการของผู้เรียน รวมถึงหาวิธีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความภูมิใจ และมีกำลังใจที่จะเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ผู้เรียนวัยประถมศึกษา เป็นวัยที่ต้องเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ในสถานศึกษา เช่น ครู เพื่อน สถานที่ บทเรียน กฎระเบียบต่าง ๆ เป็นต้น การเรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงออกของความต้องการที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน ซึ่งแสดงถึงอารมณ์ของผู้เรียนนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ปรับตัวทางอารมณ์ เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสุข

คำริ บุญชู (2546 : 16-20) กล่าวถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24(5) ว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

ความในข้อนี้หมายถึง สถานศึกษาและครูต้องจัดสิ่งแวดล้อม ปัจจัย และบรรยากาศ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น ความสงบ สะอาด ร่มรื่น ร่มเย็น มีที่กันแดด กันฝน มีน้ำดื่ม มีห้องน้ำ ห้องส้วมเพียงพอและสะอาด มีหนังสือ วารสาร สื่ออุปกรณ์ วัสดุฝึกงาน มีบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์ (2544 : 32-33) กล่าวถึง ภาพที่น่าจะเห็นในอนาคตอันใกล้นี้เป็นอย่างไร นักเรียนทุกคนมีความสุขที่ได้มาโรงเรียนและเรียนอย่างมีความสุข มี

ความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน โรงเรียนถูกจัดวางสวยงาม มีระเบียบ ร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ใบหญ้าทุกจุด ถูกสะอาด สะอาด สะดวก หล่อหลอมจิตใจให้นักเรียนรักธรรมชาติ สงบ เยือกเย็น ถูกจัดให้มีบรรยากาศทางวิชาการ บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ไปตรงไหนก็มีแหล่งเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นห้องเรียน หอสมุดศูนย์ต่าง ๆ และบริเวณโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มากด้วยคุณภาพ

สมชาย เทพแสง (2543 : 68-69) ได้กล่าวแสดงความคิดเห็นใน การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนก้าวไปสู่การปฏิรูป การเรียนรู้ในรูปแบบ Child-Centred โดยความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อมดังนี้ คือ

คำว่า Child-Centred เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษามาเกือบ 50 ปี จนคนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นวิธีการสอนชนิดหนึ่ง ที่แท้จริงเป็นปรัชญาการศึกษาหรือแนวความคิด ในการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากที่สุด และให้ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุด สภาพการเรียนการสอนจึงมีลักษณะผสมผสานด้วยวิธีสอนที่หลากหลาย บทบาทของครูจึงเปลี่ยนจากผู้สอน อบรม บอกล่า มาเป็นผู้ให้การสนับสนุน ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ การจัดการเรียนการสอนแบบนี้ จะช่วยฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นผู้คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง เป็นไปตามคำกล่าวที่ว่า "Learning by doing" และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเยาวชนไทยให้ทัดเทียมกับต่างชาติ การเรียนการสอนแบบนี้ขึ้นกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมหลายด้านดังนี้

1. ด้านความพร้อมของครู วิธีสอนที่หลากหลาย
2. ความพร้อมด้านงบประมาณ โดยเฉพาะสื่อการสอนที่ทันสมัยต่าง ๆ
3. ด้านสถานที่ต้องมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ

ตลอดจนห้องประกอบการต่าง ๆ ต้องพร้อมเพียง

คำว่า Child-Centred นั้น มีความหมายดังนี้ คือ

C มาจากคำว่า Comfort ครูจะต้องจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความสุข สะดวกสบาย ไม่เกิดความเครียด อาจมีสื่อด้านวิทัศน์ ภาพยนตร์ การ์ตูน มาใช้สอนโดยใช้นักเรียนนำเสนอวิเคราะห์ด้วยตนเอง ตลอดจนใช้เกม เพลงในการสอน ก็จะช่วยพัฒนา จิตใจ อารมณ์ให้กับเด็กนักเรียน

H มาจาก 4 H ได้แก่ Head, Hand, Heart, Health การสอนต้องคำนึงถึง สติปัญญา การฝึกฝนด้วยการปฏิบัติ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการส่งเสริมสุขภาพทางกายและใจแก่นักเรียน โดยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน

I มาจาก Imagine ครูต้องส่งเสริมความคิดจินตนาการให้กับนักเรียน

L มาจาก Logical การใช้เหตุผล ซึ่งวิธีสอนใช้ได้หลากหลาย กระบวนการกลุ่ม ทิวทัศน์ การระดมสมอง เป็นต้น

D มาจาก Democracy ครูต้องใช้หลักประชาธิปไตย การให้นักเรียนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการสอน จนถึงสรุปผล

C มาจาก Creative ความคิดสร้างสรรค์ ครูต้องเน้นให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ คิดคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ การสร้างผลผลิต การทำโครงการ โครงการงาน

E มาจาก Emotion ครูช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีอารมณ์ในทางบวก เช่น อารมณ์ดี มีความสุข เพื่อป้องกันความเครียด และจะไม่ไปพึ่งพายาเสพติด

N มาจาก Natural ครูต้องให้นักเรียนรู้จักธรรมชาติ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสอน เช่น แม่น้ำลำคลอง ต้นไม้ ใบหญ้า เป็นต้น

T มาจาก Tourist ครูต้องให้นักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากเหนือจากหลักสูตร

R มาจาก Relation ครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

E มาจาก Ethics คุณธรรม จริยธรรม การแสดงออกในทางที่ดี โดยใช้การแสดง บทบาทสมมติในการสอน ตลอดจนการจัดบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการสอน

การจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามที่คาดหวัง เป็นการผสมผสานแนวความคิด การบูรณาการด้านต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียนรวมถึงคนที่เกี่ยวข้องต่างต้องมีความเกื้อหนุนสอดรับกัน ผู้เรียนจะได้รับความสุข ความตั้งใจ และเกิดมวลความรู้ได้คั้นนั้น สภาพแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญในการเหนี่ยวนำให้ผู้เรียนเกิดความเต็มใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเต็มศักยภาพของผู้เรียนที่พึงปรารถนา

6. นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินนโยบายเพื่อสนองต่อพระราชบัญญัติ การศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในอันที่จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีหน่วยงาน ในระดับกรมหลายหน่วยงานได้นำนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มาสร้างนวัตกรรมเพื่อใช้ในการจัดการ ศึกษาของนักเรียนในประเทศ เช่น กรมวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น ในส่วนของการจัดการเรียน การสอนในระดับประถมศึกษาได้มีการปรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ปรับปรุงองค์ประกอบการเรียนรู้ แนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้อง

และให้ความสำคัญต่อการจัดสภาพแวดล้อมไว้หลายด้านที่จะส่งผลต่อการพัฒนาการของนักเรียน

ปรานี บุญคุ้ม (2546 : 21) ได้กล่าวถึงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยให้มีคุณภาพตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเน้นที่บทบาทครูต่อการปฏิรูปการศึกษา ในด้านการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมและแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งในและนอกสถานที่ที่มีแนวปฏิบัติ คือ จัดแหล่งเรียนรู้และบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ดังนี้

1. ร่วมมือกับสถานศึกษาจัดแหล่งเรียนรู้ บรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้สังเกต สำรวจ สัมผัสและมีปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. ประชาสัมพันธ์กับเพื่อนครูและผู้เรียนในการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

3. วางแผนจัดกิจกรรม กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์ แก้ปัญหา ชี้แนะวางแผน การปฏิบัติ เลือกรูปแบบปฏิบัติงาน เลือกวิธีปฏิบัติงานร่วมกัน ประชุมปรึกษาหารือ ลงมือปฏิบัติค้นคว้าจากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา

4. เชิญบุคลากรจากชุมชน บิดา มารดาและผู้ปกครอง ร่วมกิจกรรมให้ความรู้และสนับสนุนด้านการศึกษาของผู้เรียนในสถานศึกษา

5. ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและสรุป เพื่อนำผลดำเนินงานมาปรับปรุงพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากแนวนโยบายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการค้นคว้าหาแนวทางปฏิบัติและวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พึงสังเกตได้ว่าการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษามีความปรารถนามุ่งมั่นและส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นทางเลือกในการแสวงหาความรู้ที่หลากหลายไม่จำเจ ส่งผลให้นักเรียนมีบรรยากาศที่ดีในการรับรู้ อย่างพึงพอใจและเต็มใจ

7. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการศึกษาและจริยธรรม

การศึกษาเพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม ผลจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มรดกของแผ่นดิน เช่น ความอุดมสมบูรณ์

ของทรัพยากร ธรรมชาติในท้องถิ่นต่าง ๆ เมื่อเกิดขึ้นแล้วหลายครั้ง ไม่สามารถพลิกฟื้นให้กลับคืนมาได้ ดังนั้นจึงเห็นเป็นความจำเป็นที่เราจะต้องให้ความสนใจกับการจัดการศึกษา เพื่อสิ่งแวดล้อม โดยริบคว่นด้วยเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่จะแก้ปัญหา และสร้างเสริมคุณภาพของสิ่งแวดล้อมในระยะยาวได้

1. ความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อชีวิต

การศึกษา (Education) คือ กระบวนการฝึกอบรมให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต และรอบ ๆ ชีวิต และสามารถใช้ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับมาในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้าทางด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา สุขภาพ อารมณ์ และคุณธรรมอย่างสมบูรณ์ และอย่างมีคุณภาพ โดยทั่วไปการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชีวิตให้เจริญงอกงามในด้านหรือมิติดังนี้ กล่าวคือ

1.1 มุ่งพัฒนาให้เกิดความรู้ (พุทธิปัญญา) ในเรื่องต่าง ๆ ที่บุคคลปรารถนาจะรู้ เพื่อเป็นการพัฒนาโลกทัศน์เกี่ยวกับชีวิตให้กว้างไกลและสามารถรับรู้ถึงสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกอย่างกว้างขวาง อันเป็นการช่วยทำให้ชีวิตความหมายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การศึกษาช่วยทำให้บุคคลรู้จักสังคมที่ตนอยู่อาศัยและสังคมล้อมรอบ (สังคมศึกษา) ว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ดำรงอยู่ได้อย่างไร มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาเป็นอย่างไร เมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจในสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมแล้วจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมชุมชน และสิ่งแวดล้อมรอบชุมชนได้อย่างมีความสุขพอสมควรแก่สถานภาพ

1.2 มุ่งพัฒนาให้บุคคลรู้จักใช้ความรู้ในการรักษาสุขภาพอนามัยให้แข็งแรง (พลศึกษาและโภชนาการศึกษา) รู้จักหลีกเลี่ยงและงดเว้นจากพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของตนเองและบุคคลอื่น การศึกษาช่วยให้นักศึกษารู้จักวิธีการทำตนเองให้แข็งแรง เช่น การออกกำลังกายและรู้จักเลือกรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะอนามัย และครบหมวดหมู่ของอาหาร โภชนาการที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาการเจริญเติบโตของชีวิต

1.3 มุ่งพัฒนาให้บุคคลใช้ความรู้ในการประกอบสัมมาอาชีพะ สามารถพึ่งตนเอง และเลี้ยงดูผู้ที่ตนรับผิดชอบให้มีความสุขได้ (หัตถศึกษา) โดยไม่สร้างปัญหาและสร้างภาระหนักให้แก่สังคม จุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อนี้จะเห็นได้ในการจัดการศึกษาในและนอกระบบการศึกษา เช่น อาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้น เป็นต้น แม้กระทั่งการศึกษาในระดับสูง เช่น อุดมศึกษาก็เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาให้บุคคลมีวิชาชีพติดตัวสามารถใช้ความรู้ไปทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพ

1.4 มุ่งพัฒนาให้บุคคลมีคุณธรรม และจริยธรรม (จริยศึกษา) ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ไม่ปฏิบัติตนขัดต่อขนบธรรมเนียม กฎระเบียบ และบรรทัดฐานทั้งหลายของสังคม ซึ่งจะมีผลทำให้สังคมสงบสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน นอกจากนี้การศึกษายังช่วยทำให้บุคคลมีจิตสำนึกรับผิดชอบ รู้จักควบคุมตนเอง รู้จักแยกพิจารณาว่าอะไรผิดอะไรถูก และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง การศึกษาที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยกรอบธรรม และปลูกฝังให้บุคคลมีจริยธรรมควบคู่ไปด้วย จึงจะทำให้ชีวิตบุคคลมีคุณภาพอย่างแท้จริง

2. รูปแบบของสิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย

ในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ สิ่งแวดล้อมศึกษานอกระบบ โรงเรียนและสิ่งแวดล้อมศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น สรุปโดยคร่าว ๆ ได้ดังนี้

2.1 สิ่งแวดล้อมศึกษานอกระบบโรงเรียน

ปัจจุบันประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสถาบันต่าง ๆ นอกกระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวาง ดังนี้

1. สื่อมวลชน (เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ)

1.1 สถานีโทรทัศน์ มีการแบ่งเวลาให้กับรายการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ประเภทของรายการมีทั้งภาพยนตร์และสารคดีชีวิตสัตว์ ข่าวกิจกรรมสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของสัตว์ รายการที่พาผู้ชมไปเยี่ยมชมกลุ่มอนุรักษ์ต่าง ๆ และรายการเสริมสร้างทางสิ่งแวดล้อม เช่น การประหยัดพลังงาน การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ฯลฯ

1.2 สถานีวิทยุ มีรายการที่จัดเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง และจัดโดยการนำเอาเรื่องของสิ่งแวดล้อมไปเป็นสาระประกอบในการสนทนากับผู้ฟังมากขึ้น รายการเหล่านี้มีทั้งของสถานีวิทยุในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

1.3 หนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์หลายฉบับ แบ่งเนื้อที่ให้เป็นคอลัมน์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะมีการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นระยะ ๆ ทันต่อเหตุการณ์ มีการทำสัปดาห์ข่าวพิเศษเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในความสนใจของประชาชน

1.4 นิตยสารและวารสาร เป็นสิ่งพิมพ์อีกประเภทหนึ่งที่ปัจจุบันสามารถเลี้ยงตัวได้ จากกลุ่มผู้อ่านที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเฉพาะทาง เช่น นิตยสารประเภทท่องเที่ยว ผจญภัย โบราณคดี แคมป์ปิ้ง ตกปลา ดำน้ำ การแต่งสวน และสัตว์เลี้ยง เป็นต้น นิตยสารเหล่านี้มักมีคอลัมน์ที่ให้ข้อมูลความรู้หรือความเข้าใจประกอบทฤษฎีสิ่งแวดล้อมอยู่มากกว่า 1-2 คอลัมน์ นิตยสารสำหรับกลุ่มผู้อ่านที่สนใจเรื่องของธุรกิจ การลงทุน การบริหารจัดการ ก็มักมีเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเช่นกัน และในบางฉบับ

มีคอลัมน์ประเภทซึ่งช่องที่จะจุดค้นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ด้วย เช่น แหล่งทรัพยากรแร่ธาตุต่าง ๆ เป็นต้น

2. กลุ่มหน่วยงานของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ กลุ่มนี้จัดเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำให้บริการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง มีทั้งจัดทำสื่อเผยแพร่เอง เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิต การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมป่าไม้ กรมประมง ฯลฯ และสนับสนุนทุนให้ผู้อื่นทำสื่อที่ผลิต มีทั้งที่เป็นหนังสือ เอกสารเผยแพร่ ภาพยนตร์ เทปโทรทัศน์ ไปสเตอร์ สติกเกอร์ กำขวัญต่าง ๆ ฯลฯ

3. กลุ่มเอกชนและองค์กรอิสระ ในกลุ่มนี้คงแบ่งได้เป็นสองกลุ่มย่อย ๆ คือ กลุ่มที่ทำให้การศึกษาสิ่งแวดล้อมโดยไม่หวังผลตอบแทนในรูปของกำไร กลุ่มนี้ประกอบด้วยคนที่มีความรู้ และมีประสบการณ์ค่อนข้างมาก บางกลุ่มเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน บางกลุ่มเข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายโดยตรง อาจมีการใช้ศิลปิน ดารา นักร้อง นักแต่งเพลงเป็นสื่อในการเข้าถึงกลุ่ม เป้าหมายด้วย

4. กลุ่มศาสนา กลุ่มนี้สามารถให้สิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าถึงของประชาชนได้ง่ายที่สุดบนพื้นฐานของความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน มีกระจายอยู่ทั่วทุกภาค กลุ่มนี้จัดเป็นแหล่งให้การศึกษาสิ่งแวดล้อมนอกระบบที่ดีมากกลุ่มหนึ่งหากมีความแม่นยำและรอบรู้ในแนวคิดหลักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง การให้การสนับสนุนด้านทฤษฎี วิชาชีพปฏิบัติ และข้อมูลที่จำเป็นกับกลุ่มนี้จะทำให้การเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 สิ่งแวดล้อมศึกษาในระบบโรงเรียน ในที่นี้หมายถึงรวมถึง สิ่งแวดล้อมศึกษา ในระบบการศึกษาต่าง ๆ ที่มีหลักกำกับชัดเจนของโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยด้วย

ปัจจุบันมีลักษณะของการจัดรูปแบบสิ่งแวดล้อมศึกษาแยกเป็นเรื่อง ๆ เช่น เรื่องระบบนิเวศมลพิษ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรน้ำ และดิน ฯลฯ เนื้อหาแยกกันอยู่เป็นบท ๆ หรือแทรกอยู่ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องการจัดรูปแบบนี้จะพบมากในการให้การศึกษาในระบบโรงเรียน ยกเว้นบางสถานศึกษาอาจจะมีกิจกรรมพาไปเรียนกลางแจ้ง หรือพาไปทัศนศึกษาออกสถานศึกษาด้วย ซึ่งไม่สามารถนำผู้เรียนไปสู่การมีคุณลักษณะที่สามารถจัดการหรือตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เผชิญได้อย่างแท้จริง เนื่องจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม เช่น เรื่องของสังคม เศรษฐกิจการเมือง และจริยธรรม ซึ่งแฝงอยู่และเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจของคนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไม่สามารถสังเกตเห็นได้

ดังนั้นต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งผสมผสานความรู้ความเข้าใจและทฤษฎีหลาย ๆ เรื่องเข้าด้วยกัน เช่น การให้ความรู้ทางนิเวศวิทยา การเมือง เศรษฐกิจ สังคม จริยศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งจะนำผู้เรียนไปให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาสิ่งแวดล้อม เพื่อสิ่งแวดล้อม (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.2543 : 102-104)

8. ปรัชญาการจัดการสิ่งแวดล้อม

ปรัชญามีความหมายตามที่เข้าใจ คือ การควบคุมความคิดในการตั้งปรัชญาแต่ละประเด็นนั้นต้องเน้นการให้ความหมายในตัวเองอันจะนำไปสู่การควบคุมความคิดเช่นเดียวกับปรัชญาการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเนื้อความที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางดำเนินการในการจัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งได้ประมวลจากคำบรรยายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสร้างปรัชญาการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง 3 ขั้นตอน คือ

1. การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการสร้างศักยภาพสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการอนุรักษ์ และวิธีการบำบัด/กำจัดของเสียและมลพิษ เพื่อการเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์แบบยั่งยืนภายใต้หลักการนิเวศพัฒนา

2. การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการควบคุมกิจกรรมมนุษย์ทั้งในและนอกระบบการจัดการ โดยการออกระเบียบการให้การศึกษาและการสร้างเทคโนโลยี

3. การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการสร้างแผนงานที่ใช้ประกอบกับปัจจัยการบริหาร ด้วยการดำเนินการอย่างมีขั้นตอน จนได้ผลิตผลตามที่ต้องการ

จากปรัชญาการจัดการสิ่งแวดล้อมที่บรรยายมาในตอนต้นนี้ จะเห็นได้ว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นมุ่งสร้างศักยภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนตลอดไป แต่มิได้หยุดความคิดที่ไม่ให้นำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ ถ้าจะนำมาใช้ในปรัชญาให้เห็นได้ว่าทำได้ แต่ต้องให้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติสร้างความยั่งยืนเอง ถ้าธรรมชาติช่วยไม่ได้ ก็เอาเทคโนโลยีเข้าช่วย สุดท้ายถ้าทรัพยากรใด ที่ได้นำทรัพยากรมาใช้แล้ว แม้แต่นำเทคโนโลยีมาช่วยก็ช่วยไม่ได้ ควรที่จะหยุดการใช้เสียแต่บัดนั้นเลย

8.1 หลักการจัดการสิ่งแวดล้อม

ปรัชญาการจัดการสิ่งแวดล้อมสอนให้เกิดความคิดว่า สิ่งแวดล้อมทุกชนิด/ประเภท สามารถนำมาใช้ได้ภายใต้การช่วยเหลือของธรรมชาติและ/หรือเทคโนโลยีในการให้สิ่งแวดล้อมทั้งระหว่างการใช้และภายหลังการใช้แล้ว ให้ฟื้นคืนสภาพได้เหมือนหรือใกล้เคียงเดิม เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมจึงได้กำหนดหลักการการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีขั้นตอนดังนี้

หลักการที่หนึ่ง : การกำหนดชนิด/ประเภทและขอบเขตของสิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์หลักการข้อนี้อาศัยพื้นฐานสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีจุดเด่น เพื่อการสร้างรูปแบบการจัดการเป็นตัวนำแนวคิดในการกำหนดชนิด/ประเภท กลุ่ม ระบบย่อย ระบบสิ่งแวดล้อมและการกำหนดขอบเขต (อาจโดยการทำการวางแผนการใช้ที่ดิน หรือกำหนดขอบเขตขึ้นมา) ทั้งเป็นเพราะสิ่งเหล่านี้อยู่บน โลกหรือประเทศไทย ไม่มีการเพิ่มจำนวนเกินปริมาณที่เคยมีมา มีแต่จะลดจำนวนลงทุกวันซึ่งการกำหนดเขตที่ดี การกำหนดชนิดที่ดี จะนำไปสู่การหาขนาด/ปริมาณว่ามีสถานภาพลักษณะใดเพื่อจะนำไปสู่การสร้างศักยภาพให้เอื้อประโยชน์ต่อไป

การสำรวจเจเนอรัลทรัพยากร(resources inventory) สามารถจะให้คำตอบว่ามีสิ่งแวดล้อมใดบ้างปริมาณเท่าไรในแต่ละชนิด อยู่กันเป็นระบบอย่างไรมีส่วนในลักษณะใด และท้ายสุดมีการกระจายตัวหรือมีความหนาแน่นแต่ละชนิด ประเภทอย่างไร

หลักประการที่สอง : การกำหนดกิจกรรมเพื่อการคงสภาพและ/หรือศักยภาพความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องเริ่มจากหลักการที่หนึ่งคือ กำหนดชนิด/ประเภทสิ่งแวดล้อมและขอบเขตของระบบ จนถึงสุดท้ายคือการวางแผนการจัดการ ในจำนวนขั้นตอนเหล่านั้น มีขั้นตอนที่สำคัญอยู่ขั้นหนึ่ง คือ การประเมินสถานภาพสิ่งแวดล้อม จะทำให้ทราบว่าสิ่งแวดล้อมที่จะจัดการนั้นมีความสมบูรณ์หรือเสื่อมโทรมอย่างไร อะไรเป็นปัญหาและเหตุของปัญหาอันจะนำไปสู่การกำหนดกิจกรรมการจัดการ ทั้งเพื่อการคงสภาพของสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์/สมดุลแล้ว เช่น สร้างแนวทางป้องกันหรือกิจกรรมการป้องกันให้มีประสิทธิภาพและเพื่อมิให้เกิดปัญหาการแผ้วถางทำลายแหล่งสิ่งแวดล้อมที่สมดุลแล้วให้เสื่อมโทรมลง การดำเนินการเช่นนี้จะส่งผลให้ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมนั้นตลอดไป ในทำนองเดียวกัน ถ้าต้องใช้สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นต้องมีกิจกรรมลักษณะการนำสิ่งแวดล้อมมาใช้อย่างไร จึงจะทำให้สิ่งแวดล้อมนั้นยั่งยืนตลอดไป นั้นหมายความว่า ต้องมีรูปแบบการจัดการเฉพาะสิ่งแวดล้อม และต้องเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพอย่างดียิ่ง

บางกรณีสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ เสื่อมโทรมหรือมีการปนเปื้อนของของเสียและมลพิษ จำเป็นต้องฟื้นฟู รักษา/ซ่อมแซม พัฒนา การสงวน และการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ให้เกิดการฟื้นตัวของสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ให้อยู่ในสภาวะยั่งยืนจึงจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

อนึ่งในกรณีที่มีของเสียและมลพิษปนเปื้อน ต้องกำจัดหรือบำบัดสิ่งปนเปื้อนให้ได้ค่ามาตรฐาน จึงจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

หลักการที่สาม : การควบคุมในการกำจัด/บำบัดของเสียและมลพิษจาก กิจกรรมการใช้ทรัพยากร เป็นที่ยอมรับในหลักการวิทยาศาสตร์แล้วว่า “ไม่มีเทคโนโลยีใดมี ประสิทธิภาพร้อยเปอร์เซ็นต์” หมายถึง การใช้เทคโนโลยีทุกประเภททั้งเทคโนโลยีธรรมชาติและ เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกจากจะได้ผลผลิตจากกระบวนการใช้เทคโนโลยีแล้ว ยังเกิดของเสียและ/หรือมลพิษเสมอ ดังนั้นในหลักการที่สามจึงมุ่งเน้นที่จะสร้างกิจกรรม ควบคุมของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อม จากหลักการที่หนึ่งและสองซึ่งแม้ว่าจะมีประสิทธิภาพ ก็คงไม่สามารถรักษาสภาพของสิ่งแวดล้อมให้มีศักยภาพแบบยั่งยืนได้ เพราะของเสียและ มลพิษมีพลังการทำลายสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ หรือที่เกี่ยวข้องเสมอ สุดท้ายก็อาจเสื่อมโทรม ถ้ามิได้สร้างมาตรฐานควบคุมในการกำจัดและบำบัดของเสียอย่างมีประสิทธิภาพเอาไว้

ทั้งหลักปรัชญาและหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการใช้เป้าหมายและสร้างกรอบ งานไปสู่จุดหมาย ดังกล่าว คือทำอะไรจึงจะทำให้สิ่งแวดล้อมมีความสมดุลตลอด ไปอย่าง ยั่งยืน ในขณะที่เดียวกัน ถ้าสิ่งแวดล้อมใดมีสภาพที่เสื่อมโทรม ก็ต้องหาทางว่าจะทำอะไร สิ่งเหล่านั้นจะฟื้นคืนสภาพและเข้าสู่สมดุลได้ เพื่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมตลอดไป เช่นเดียวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสภาพที่สมดุล นอกจากนี้จะต้องหาวิธีการที่จะขจัดหรือบำบัด ของเสียและมลพิษที่ปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมให้หมดไปหรือมีในปริมาณที่ต่ำกว่าค่ามาตรฐาน ได้ เพื่อให้สิ่งแวดล้อมนั้น ๆ คืนสภาพไปสู่จุดสมดุลและยั่งยืนตลอดไป ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ นี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความลุ่มลึกในตัวเองสูง ผู้จัดการสิ่งแวดล้อมต้องตระหนัก เสมอว่าสิ่งแวดล้อมที่จะจัดการต้องเข้าใจสมบัติเฉพาะตัวอย่างดี และแสดงจุดที่ชัดเจน เพื่อจะ ได้นำไปสู่การสร้างแนวทางการจัดการให้ได้ผล (เกษม จันทร์แก้ว. 2545 : 95-97)

8.2 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อสิ่งมีชีวิต

สิ่งแวดล้อมมีผลต่อความเป็นอยู่หรือการดำรงชีวิตดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต มีความสำคัญต่อ สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น น้ำ ใช้ในการบริโภคและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ อากาศ ใช้ในการหายใจของมนุษย์และสัตว์ ดิน เป็นแหล่งที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตบนบก แสงแดด ให้ความร้อน และช่วยในการสังเคราะห์แสงของพืช

2. สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ จะช่วยปรับให้สิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ใน

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมันได้ เช่น ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ จะมีสัตว์ป่าเข้ามาอาศัยอยู่หลากหลายชนิด เพราะสัตว์ที่มีที่อยู่อาศัยมีอาหารกินอย่างสมบูรณ์

3. สิ่งมีชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม เช่น มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เช่น ต้นกระบองเพชรในทะเลทรายจะลดรูปใบเป็นหนามเพื่อลดการคายน้ำ

4. สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามการกระทำของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น เมื่อสัตว์กินพืชมีจำนวนมาก พืชจะถูกกินจนลดจำนวนลง อาหารและที่อยู่อาศัยจะขาดแคลน เกิดการแย่งแย่งอาหารและที่อยู่อาศัย ทำให้สัตว์บางส่วนตายหรือย้ายถิ่นไปเมื่อผู้บริโภคน้อยลงระบบนิเวศก็จะกลับเข้าสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง

5. สิ่งแวดล้อมจะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อม ในแง่ของการถ่ายทอดพลังงาน ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ย่อยสลาย ในแง่ของการอยู่ร่วมกัน เกื้อกูลกัน หรือเบียดเบียนกัน (ซัพพล ทรวงสุนทรวงศ์. 2550 : 12)

9. บริบททั่วไปของโรงเรียนบ้านนากอ ตำบลคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

โรงเรียนบ้านนากอตั้งอยู่หมู่ 6 บ้านนากอ ตำบลคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย เดิมเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนบ้านเหมือดแอ่ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2521 โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ร่วมกันบริจาคที่ดินและทรัพย์สินจัดสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้น เนื่องจากเห็นความลำบากของบุตรหลานที่ต้องเดินทางไกลมากกว่า 3 กิโลเมตรเพื่อไปเรียนหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูฝนถนนหนทางลำบากมากในขณะนั้นและที่สำคัญนักเรียนส่วนใหญ่ต้องเดินเท้าไปเรียนจึงมีความยากลำบากในการเดินทางเป็นอย่างยิ่ง เมื่อมาจัดตั้งเป็นโรงเรียนสาขาแล้วในระยะแรกทางการได้ส่งครูจากโรงเรียนเหมือดแอ่มาทำการสอน ต่อมาได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการการศึกษาจังหวัดหนองคาย ให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนเอกเทศ พร้อมกับบรรจุแต่งตั้งครูมาประจำการเป็นการถาวร ในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2524 โดยเปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1- ป.4 ครูที่ทำการสอนในตอนนั้นคือ นายอมรไชยคำหาญ มาจากโรงเรียนสระใครไชยานุ-เคราะห์ และนายเสน่ห์ สุวิธรรมา มาจากโรงเรียนบ้านเหมือดแอ่

9.1 สภาพปัจจุบัน

เปิดทำการสอน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนนักเรียนในปีการศึกษา 2555 จำนวน 94 คน ซึ่งแยกเป็น

ระดับก่อนประถมศึกษา	จำนวน	24 คน
ระดับประถมศึกษา	จำนวน	70 คน
มีจำนวนห้องเรียน	จำนวน	7 ห้องเรียน
บุคลากร/ผู้อำนวยการ โรงเรียน	จำนวน	1 คน
ข้าราชการครู	จำนวน	5 คน
ครูอัตราจ้างรายเดือน	จำนวน	1 คน
ครูพี่เลี้ยงเด็กอนุบาล	จำนวน	1 คน
นักการภารโรง	จำนวน	1 คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน	9 คน

9.2 นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียน

- ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามข้อกำหนดของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และท้องถิ่น โดยเน้นแผนการ สอนแบบบูรณาการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน (Authentic Learning) และการประเมินผล ตามสภาพจริง (Authentic Assessment)
- พัฒนาการเรียนการสอน ให้สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน โดยเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเชื่อมโยงกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น กิจกรรมเน้นผู้เรียน ได้ฝึกปฏิบัติสัมผัสจริง สนองความแตกต่างในความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน จัดแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอก นำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมให้ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ใช้สื่อการสอนที่บุคลากรผลิตเอง และ เทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้ามาช่วยสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- พัฒนาโรงเรียนให้มีภูมิทัศน์ที่ดี สภาพแวดล้อมทั่วไปร่มรื่น สวยงาม สะอาด โดยเน้นบรรยากาศภายในและภายนอกบริเวณและภายในอาคารเรียน เอื้อต่อสุขภาพ กายสุขภาพจิต เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสุขภาพและมีความปลอดภัย
- ส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน ในด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถใน การปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยพัฒนาให้

บุคลากรมีจิตสำนึก อุทิศตนและมีวิสัยทัศน์กว้างไกลใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา พัฒนาตนเอง ทนความเปลี่ยนแปลงของสังคม อุทิศตนในการปฏิบัติงาน มีขวัญ มีกำลังใจ

5. พัฒนาระบบการบริหาร โรงเรียนสู่ความเป็นมาตรฐาน โดยเน้นการบริหาร และเทคนิคการบริหารที่ดี ทันท่วงที มีการใช้แผนเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารงานมีการกำกับ ติดตาม และนิเทศอย่างเป็นระบบ

6. เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภายในองค์กร โดยจัดระบบข้อมูล สารสนเทศ งานสารบรรณ งานการเงินและพัสดุ การจัดระบบเอกสารต่าง ๆ เน้นความเป็นระบบที่สามารถตรวจสอบรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการได้อย่างมีคุณภาพ

7. พัฒนาระบบงานประชาสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น โดยใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายทั้งด้านเอกสาร การประชุมและการจัดบุคลากรประจำชุมชน ในด้านการสร้างความเข้าใจและการสื่อสารสองทางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่นให้เกิดประสิทธิภาพ โดยใช้นักเรียนเป็นสื่อจากผลคุณภาพการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ของงานกิจการนักเรียน

9.3 เป้าหมายในการพัฒนาและจัดการศึกษาของโรงเรียน

1. พัฒนาระบบการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยโดยจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอนอย่างน้อย 1 เครื่อง ต่อ 1 คน ในหนึ่งชั้นเรียน
2. เด็กที่มีอายุครบตามเกณฑ์ในวัยการศึกษาภาคบังคับที่อยู่ในเขตบริการเข้ามาเรียนที่โรงเรียนร้อยละ 100
3. ลดปัญหาการอ่านเขียนไม่คล่องให้เหลือไม่เกินร้อยละ 5
4. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อแสวงหาความร่วมมือในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ
5. จัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางในการบริการข่าวสาร ความรู้ วิชาการแก่ผู้เรียน
6. จัดการเรียนสอนภาษาอังกฤษโดยเน้นการสนทนา
7. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

9.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

9.4.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย การทำที่รองบาตรพระ งานจักสาน การทอเสื่อด้วยต้นกก

9.4.2 แหล่งเรียนรู้ในชุมชนประกอบด้วย วัด ร้านค้า สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โรงพยาบาล สถานีตำรวจ แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ห้วยหนอง คลอง บึง ป่าไม้ ต้นไม้ ไร่นาและการเกษตรกรรมอื่น ๆ ฯลฯ

9.5 วิสัยทัศน์

ภายในปีการศึกษา 2556 โรงเรียนบ้านนากอ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามการศึกษา โดยใช้หลักการบริหารคุณภาพ(PDCA) และนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) นำพาให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีคุณธรรม

9.6 คุณลักษณะที่พึงประสงค์

9.6.1 มีความรักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์

9.6.2 มีความซื่อสัตย์ สุจริต

9.6.3 มีระเบียบ วินัย

9.6.4 ใฝ่เรียนรู้

9.6.5 อยู่อย่างพอเพียง

9.6.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

9.6.7 รักความเป็นไทย

9.6.8 มีจิตสาธารณะ

9.6.9 มีความกตัญญู

9.6.10 มีความรับผิดชอบ

9.7 คำขวัญ ปรัชญา ต้นไม้ประจำโรงเรียน

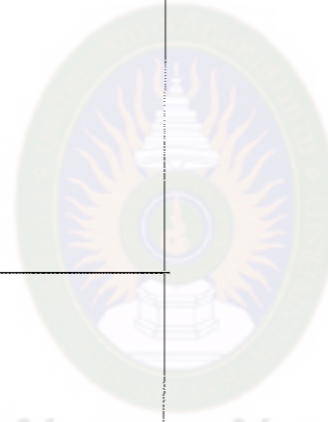
คำขวัญของโรงเรียน คือ เรียนดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม นำวิสัยทัศน์ พัฒนา

สังคม

ปรัชญาของโรงเรียน คือ นัตถิ ปัญญา สมา อภา (แสงสว่างเสมอด้วย

ปัญญาไม่มี)

ต้นไม้ประจำโรงเรียน คือ ต้นเต็ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

10. คณะกรรมการสถานศึกษา การสรรหา การแต่งตั้ง และบทบาท

สาระสำคัญ

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 38 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการคุณสมบัติหลักเกณฑ์วิธีการสรรหาการเลือก ประธานกรรมการและกรรมการวาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 จำนวนคณะกรรมการ

1.1.1 สถานศึกษานาขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 180 คนลงมาให้มี คณะกรรมการจำนวน 9 คน

1.1.2 สถานศึกษานาขนาดใหญ่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 180 คนขึ้นไปให้มี คณะกรรมการจำนวน 15 คน ประกอบด้วย

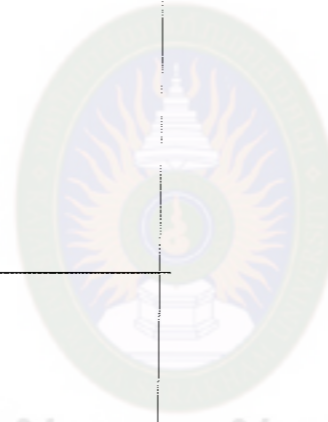
กรรมการที่เป็นผู้แทนกลุ่มบุคคลหรือผู้แทนองค์กรต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้แทนผู้ปกครองจำนวน 1 คน
2. ผู้แทนครูจำนวน 1 คน
3. ผู้แทนองค์กรชุมชนจำนวน 1 คน
4. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 1 คน
5. ผู้แทนศิษย์เก่าจำนวน 1 คน
6. ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่
  - 6.1 สถานศึกษานาขนาดเล็ก จำนวน 1 รูปหรือ 1 คน
  - 6.2 สถานศึกษานาขนาดใหญ่ จำนวน 2 รูปหรือ 2 คน

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

1. สถานศึกษานาเด็ก จำนวน 2 คน
2. สถานศึกษานาใหญ่ จำนวน 7 คน

คณะกรรมการสถานศึกษาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ๑ คนเป็นประธานกรรมการ กรรมการ โดยตำแหน่งได้แก่ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. การดำรงตำแหน่ง

2.1 วาระการดำรงตำแหน่งของประธานกรรมการและกรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ4ปีและอาจได้รับการแต่งตั้งอีกแต่ละดำรงตำแหน่งเกิน2วาระติดต่อกันไม่ได้ (กฎกระทรวงฯข้อ11)

2.2 ประธานกรรมการและกรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งได้รับการสรรหาและแต่งตั้งแทนตำแหน่งว่างก่อนถึงวาระให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของประธานกรรมการหรือกรรมการซึ่งตนแทน (กฎกระทรวงฯ ข้อ 11 วรรคท้าย)

3. การพ้นจากตำแหน่ง

นอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระประธานกรรมการและกรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

3.1 ตาย

3.2 ลาออก

3.3 คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาให้ออกเพราะบกพร่องต่อหน้าที่ทำให้เสื่อมเสียต่อสถานศึกษาหรือหย่อนความสามารถ

3.4 ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งสำหรับกรรมการประเภทนั้น

3.5 พ้นจากการเป็นผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนหรือครูสำหรับกรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนหรือผู้แทนครูแล้วแต่กรณี

3.6 พ้นจากการเป็นพระภิกษุเฉพาะกรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุ (กฎกระทรวงฯ ข้อ12)

4. คุณสมบัติของผู้มีสิทธิได้รับการเสนอชื่อเป็นกรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.1 คุณสมบัติทั่วไปและลักษณะต้องห้าม

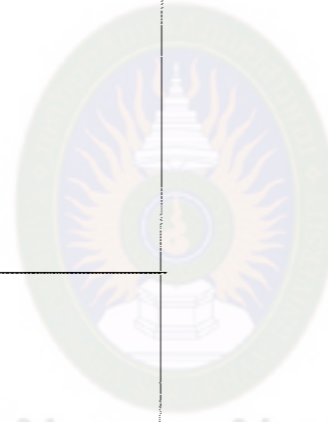
1.4.1 มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์

1.4.2 ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

1.4.3 ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

1.4.4 ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับ

ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHARAKHAM UNIVERSITY

1.4.5 ไม่เป็นคู่สัญญาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหน่วยงานหรือสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

1.4.6 ไม่มีผลประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหน่วยงานหรือสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ในกรณีที่ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการและกรรมการที่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ (6) ผู้นั้นต้องยุติการมีส่วนได้ส่วนเสียก่อนปฏิบัติหน้าที่เป็นประธานกรรมการหรือกรรมการซึ่งต้องดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้งหากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้ถือว่าผู้นั้นมิเคยได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 5)

4.2 คุณสมบัติเฉพาะและลักษณะต้องห้าม

4.2.1 กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง

1) เป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น
2) ไม่เป็นครูเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษาหรือที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น (กฎกระทรวงฯ ข้อ 6)

4.2.2 กรรมการที่เป็นผู้แทนครู

1) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษา
2) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งซึ่งรับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา (กฎกระทรวงฯ ข้อ 7)

4.2.3 กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน ต้องไม่เป็นครูเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษาหรือที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น (กฎกระทรวงฯ ข้อ 8)

4.2.4 กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า

1) เป็นผู้ที่เคยศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษานั้น
2) ไม่เป็นครูเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษาหรือที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น (กฎกระทรวงฯ ข้อ 9)

4.2.5 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้มีความรู้ความสามารถหรือมีผลงานด้านการศึกษาศาสนาศิลปวัฒนธรรม

1) เป็นกรรมการสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาไม่เกิน 3 แห่ง
2) ไม่เป็นครูเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษาหรือที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น (กฎกระทรวงฯ ข้อ 10)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. พิจารณาความสอดคล้องของแผนปฏิบัติการประจำปีกับแผนพัฒนาของสถานศึกษา

3. พิจารณาถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมเกี่ยวกับวิธีการหรือยุทธศาสตร์การดำเนินงานของกิจกรรมงาน/โครงการที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

4. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

หน้าที่ข้อ 3 ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมีแนวปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. พิจารณาความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. พิจารณาความถูกต้องความสมบูรณ์ของสาระการเรียนรู้และความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

4. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระการเรียนรู้ของสถานศึกษา

หน้าที่ข้อ 4 กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษามีแนวปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดแผนการกำกับและติดตามร่วมกับสถานศึกษา ได้แก่ วิธีการระยะเวลา

2. ดำเนินการกำกับติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาตามแผนที่กำหนดไว้โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย

3. ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่สถานศึกษาและให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและขวัญ

กำลังใจในการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามแผนและมีวิธีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

หน้าที่ข้อ 5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐานมีแนวปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. สถานศึกษาจัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับจำนวนผู้เรียนการคมนาคม

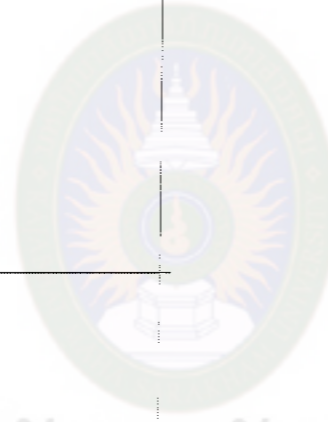
สภาพทางเศรษฐกิจ

2. สนับสนุนและจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กในพื้นที่บริการได้เข้าเรียนในสถานศึกษาให้มากที่สุด

3. จัดหาทุนการศึกษาอุปกรณ์การศึกษาและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ แก่ผู้เรียนที่ขาดแคลน

หน้าที่ข้อ 6 พิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการเด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพมีแนวปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. สนับสนุนให้เด็กพิการ ได้มีการเรียนร่วมกับเด็กปกติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHARAKHAM UNIVERSITY

2. สอดส่อง ดูแลเด็กที่ได้รับการทารุณ กดขี่ ข่มเหง ถ่วงละเมิดทางเพศใช้แรงงานเด็ก กักขัง ฯลฯ ให้ได้รับความช่วยเหลือและส่งไปขอรับบริการที่เหมาะสม

3. สอดส่อง ดูแลเด็กที่มีความบกพร่อง ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาอารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้หรือมีร่างกายที่พิการหรือทุพพลภาพหรือ ไม่มีผู้ดูแลหรือค้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง

4. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาให้แก่เด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด

5. สนับสนุน ส่งเสริมการทำงานร่วมกับ องค์กรการพิทักษ์สิทธิเด็ก
หน้าที่ข้อ 7 เสนอแนะและมีส่วนร่วมในการบริหารด้านวิชาการด้านงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา มีแนวปฏิบัติดังต่อไปนี้
การบริหารจัดการด้านวิชาการ

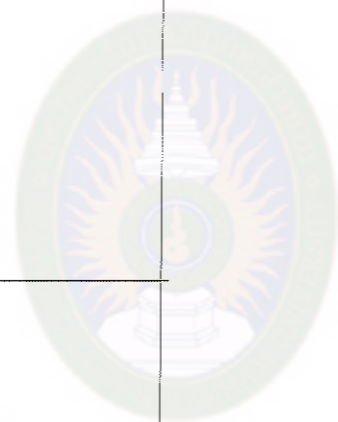
1. มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานวิชาการของศึกษา
2. มีส่วนร่วมในการจัดหาผลิตสื่อเพื่อพัฒนาการเรียน

การบริหารจัดการด้านงบประมาณ

1. มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการบริหารใช้งบประมาณของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพ
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการตรวจสอบติดตามและประเมินผล

การบริหารจัดการด้านการบริหารงานบุคคล

1. มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษาและส่งเสริมให้มีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง
  2. ให้ขวัญกำลังใจและยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษา
- หน้าที่ข้อ 8 ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิชาวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสื่อสารจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ มีแนวปฏิบัติดังต่อไปนี้
1. หารายได้ทรัพย์สินและทรัพยากรจากแหล่งต่างๆเพื่อสนับสนุนจัดการเรียนการสอน
  2. ส่งเสริมและกำกับติดตามการใช้วิทยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3. ส่งเสริมและกำกับติดตามเพื่อให้สถานศึกษากิจกรรมที่ศึกษาจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติพร้อมทั้งการยกย่องเชิดชูเกียรติภูมิปัญญาท้องถิ่นตาม ความเหมาะสมและโอกาสอันสมควร

หน้าที่ข้อที่ 9 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับ องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมใน การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นมีแนวปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการและให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน

หน้าที่ข้อ 10 ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อ สาธารณชน มีแนวปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปี
2. เสนอแนะในการปรับปรุงรายงานผลการดำเนินงานประจำปี
3. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาก่อนเผยแพร่ของ สาธารณชน

หน้าที่ข้อ 11 แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ ตามที่เห็นสมควร มีแนวปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

ประธานกรรมการสถานศึกษาแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการตามความ เหมาะสมและความจำเป็นในแต่ละกรณี (อ้างอิงจาก โรงเรียนบ้านโคกยาง : 2552)

11. การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) และวงจรการวิจัยปฏิบัติการรูปแบบ PAOR เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

จากที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 30 กำหนดให้สถานศึกษา พัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อ พัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ดังนั้นการวิจัยจึงได้ ความสนใจจากสถานศึกษาต่าง ๆ และแต่ละสถานศึกษาให้ความสำคัญอย่างจริงจัง มีการอบ มีการประชุมเชิงปฏิบัติการต่าง ๆ มากมาย ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาและค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

6. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติ
7. เน้นการศึกษาเฉพาะกรณีหรือศึกษาเฉพาะหน่วยเดียว
8. ไม่มีการควบคุมหรือจัดกระทำต่อตัวแปร
9. ปัญหา วัตถุประสงค์ และระเบียบวินัย มีลักษณะเป็นกระบวนการสืบเสาะหา

ความรู้ ความจริง

10. มีการประเมินหรือสะท้อนผลที่เกิดขึ้นเพื่อทบทวน
11. ระเบียบวิธีวิจัยมีลักษณะเป็นนวัตกรรม สามารถคิดขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับ

ปัญหาได้

12. กระบวนการศึกษามีความเป็นระบบหรือเป็นวิทยาศาสตร์
13. มีการแลกเปลี่ยนผลวิจัยและการนำไปใช้จริง
14. ใช้วิธีการบรรยายข้อมูล หรือการอภิปรายร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ
15. คิววิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องมาจากการทำความเข้าใจ การตีความหมาย

และการคิดอย่างอิสระ

16. เป็นการวิจัยที่ปล่อยความคิดอิสระ และเป็นการเสริมสร้างพลังร่วมในการทำงาน(Empowerment) ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) วงจร PAOR

ในประเทศออสเตรเลีย Stephen Kemmis และ Robin Mctaggart ได้นำแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาของออสเตรเลียจนได้รับการยอมรับและเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวางซึ่งแนวคิดของ Kemmis และ Mctaggart นั้น การวิจัยปฏิบัติการคือการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการร่วมมือกันเป็นหมู่คณะ ดังนั้น ในขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการ จึงต้องกำหนดจุดสนใจร่วม (Thematic Concern) ก่อน อันดับแรก เช่น สนใจที่จะพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือเนื้อหาที่จะสอน การพัฒนาระบบงานต่าง ๆ การพัฒนาหลักสูตร และวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพและพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการวิทยาศาสตร์ให้ลึกซึ้ง เป็นต้น เมื่อได้จุดสนใจร่วมกันแล้ว ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่สำคัญ 4 ประการ ที่เกี่ยวข้องกันเป็นวงจร คือ

1. ในการพัฒนาแผนปฏิบัติเพื่อปรับปรุงสิ่งที่มีปัญหา ซึ่งเป็นแนวการปฏิบัติงานที่มีโครงสร้างและแนวทาง การวางแผนต้องมีความยืดหยุ่น และต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต อาจส่งผลกระทบต่อแผนที่กำหนดไว้

2. การปฏิบัติตามแผน ซึ่งเป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้อย่างละเอียด รอบคอบ และมีการควบคุมอย่างสมบูรณ์

3. การสังเกตผลการปฏิบัติ เป็นการบันทึกข้อมูล หลักฐาน หรือร่องรอยต่าง ๆ อย่างมีวิจรรย์ญาณ เกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติ โดยอาจใช้วิธีการวัดแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยซึ่งสารสนเทศจากการสังเกตนี้จะนำไปสู่การสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติอย่างเข้าใจและถูกทิศทาง

4. การสะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นกระบวนการทบทวนการปฏิบัติจากบันทึกที่ได้จากการสังเกตว่าได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างไร เพื่อเป็นพื้นฐาน การวางแผนในวงจรต่อไป

ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ จึงประกอบด้วยจุดสำคัญทั้ง 4 จุด ดังกล่าวมาคือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งมีการเคลื่อนไหวลักษณะ “เกลียวสว่าน” ไปในทั้ง 4 จุด ไม่อยู่นิ่ง และไม่จบลงด้วยตัวเอง

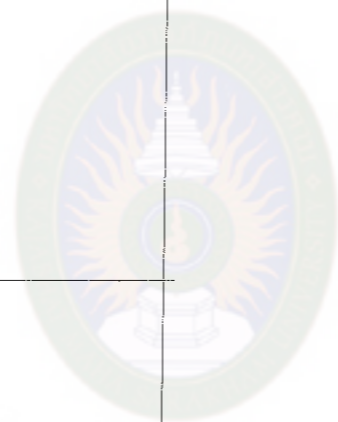
จากปรัชญาแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ในแต่ละวงจรประกอบด้วย 4 ขั้นตอน เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไปจนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่เป็นที่พึงพอใจ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) เริ่มต้นด้วยสำรวจปัญหาร่วมกันระหว่างบุคคลภายในโรงเรียน เพื่อให้ได้ปัญหาสำคัญที่ต้องการแก้ไขตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้นเกี่ยวกับลักษณะของปัญหาเกี่ยวข้องกับใคร แนวทางแก้ไขอย่างไร และจะต้องปฏิบัติอย่างไร

2. การปฏิบัติ (Action) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นตอนวางแผนมาดำเนินการ โดยวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงาน ประกอบไปด้วยเพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรจะมีที่ยืดหยุ่นปรับได้

3. การสังเกต (Observation) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยอาศัยเครื่องมือการเก็บข้อมูลเข้าช่วย

4. การสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรการทำงานวิจัยปฏิบัติการ คือ การประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการผู้วิจัยร่วมกัน กลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และของ

ระบบการศึกษาที่ประกอบกรอยู่ โดยผ่านการถกอภิปรายปัญหา การประเมิน โดยกลุ่มจะทำ ให้ได้แนวทางของการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินงาน และพื้นฐานข้อมูลที่น่าไปสู่การ ปรับปรุงและการวางแผนการปฏิบัติต่อไป

ดังนั้น หลักการสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการที่ต้องตระหนักอยู่เสมอ คือ กลุ่มบุคคล ที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญต่อกระบวนการดำเนินการวิจัย นั่นคือ การวิจัยชนิดนี้ไม่ควรจะทำ ตามลำพังและควรใช้วงจรของกระบวนการวิจัยซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การ สังเกต การสะท้อนผลเพื่อนำมาปรับปรุงแผนงาน แล้วดำเนินการที่ปรับปรุงใหม่ซึ่งวงจร ของ 4 ขั้นตอนดังกล่าว จะมีลักษณะการดำเนินการเป็นบันไดเวียน (Spiral) กระทำซ้ำตามวง จนกว่า จะได้ผลการปฏิบัติการตามจุดมุ่งหมาย

สรุปหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้ดังนี้

1. การวิจัยปฏิบัติการเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษาโดยการเปลี่ยนแปลง การศึกษานั้นและการเรียนรู้ลำดับขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. การวิจัยปฏิบัติการเป็นการทำงานกลุ่ม และให้การปรึกษาหารือเหมือนการ ให้เกิด การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มกำหนด
3. การวิจัยปฏิบัติการ โดยประเมินตรวจสอบในทุก ๆ ตอน เพื่อปรับปรุงฝึก หรือการ ปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย
4. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นกระบวนการเรียนอย่างมีระบบ โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนำ ความคิดเชิงนามธรรมมาสร้างเป็นข้อมูลสมมติฐานทดลองฝึกปฏิบัติและประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทดสอบว่าข้อสมมติฐานของแนวคิดนั้นผิดหรือถูก
5. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ อาจจะเริ่มต้นจากบุคคล (ครู / นักวิจัย) คนเดียวพยายามดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างทาง การศึกษา
6. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่ให้แนวทางปฏิบัติเป็นรูปธรรม จากการบินที่พัฒนาการของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้เห็นกระบวนการเข้าสู่ ปัญหา การแก้ปัญหา การปรับปรุงและได้ผลสรุปที่สมเหตุสมผล ในขณะที่ด้วยกันสามารถนำ ปรัชญาการณที่ศึกษามาประมวลเป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎี ได้แนวทางการวิจัยปฏิบัติการ เมื่อ นำไปใช้ในการวิจัยเพื่อการแก้ปัญหการปฏิบัติงาน โดยผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้เรียนรู้และวิเคราะห์ วิจัย จากผลที่ได้จากการปฏิบัติ จะทำให้รูปแบบการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการปฏิบัติงาน เหมาะสมกับสถานการณ์ของหน่วยงานได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สมศักดิ์ ค้วงเจริญ (2548 : 63) การศึกษาวิจัยสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนโพธิ์สามพันพิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 3 พบว่าสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนจำแนกตามเพศโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าในด้านห้องเรียน ด้านกลุ่มเพื่อน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านการบริหารและด้านอาคารสถานที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่านักเรียนที่เรียนในระดับชั้นต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เสาวรัตน์ สายถิ่น (2549: 60-62) ได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนกันยานุกูล อำเภอเสนาสุข จังหวัดลพบุรี จำแนกตามเพศและระดับชั้น พบว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมของครูผู้สอน ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน และด้านพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านอาคารสถานที่ ห้องเรียน และสื่อการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนที่อยู่ในช่วงชั้นต่างกัน โดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมของครูผู้สอน ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน และด้านพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านอาคารสถานที่ ห้องเรียน และสื่อการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โกวิท มัชฌิมา (2550 : 81-83) ได้ศึกษาวิจัยการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษามีผลรวมอยู่ในระดับมาก ครูผู้บริหารมีความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมในระดับมาก สถานศึกษาทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่มีการจัดสภาพแวดล้อมโดยรวม ในระดับมาก การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการจัดได้ดีกว่าด้านอื่น ๆ ส่วนด้านที่มีการจัดสภาพแวดล้อมได้น้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทั้งนี้เห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพได้แก่ สภาพที่เป็นวัตถุ อาคารเรียน ห้องเรียน อาคารประกอบ และอื่น ๆ ต้องได้รับการปรับปรุงให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

นงคราญ จันทร์วงษ์ (2551 : 68) ได้ศึกษาวิจัยสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนเทศบาล 2 (วัดใน) สังกัดเทศบาลนครสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

การเปรียบเทียบสภาพแวดล้อม และบรรยากาศใน โรงเรียนเทศบาล 2 (วัดใน) เทศบาลนครสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การเปรียบเทียบสภาพแวดล้อม และบรรยากาศใน โรงเรียนเทศบาล 2 (วัดใน) เทศบาลนครสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เลิศศักดิ์ กำปิว (2551 : 99-100) ได้ศึกษาวิจัยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 การจัดสภาพแวดล้อม โดยรวมแล้วอยู่ในระดับมาก สามารถนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการบริหารงานเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้กับครูและนักเรียนได้ชัดเจนมากขึ้น ในด้านเนื้อหาวิชาควรมีการกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับรายละเอียดและนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรในท้องถิ่นมาปรับใช้ ในด้านการเรียนการสอนครูควรนำสื่อและเทคโนโลยี การเรียนการสอนที่ทันสมัยมาใช้ในการสอนให้มากยิ่งขึ้น บุคลากรควรมีการพัฒนาตนเอง โดยการอบรมหรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ควรส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย ควรมีการปรับอาคาร สถานที่รอบอาคารเรียนให้ร่มรื่นเป็นธรรมชาติมีบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักในการเรียนรู้อย่างยิ่ง

พรณี เตียงบุญ (2553 : 120) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองหัวคู อำเภอนาดูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นการวิจัยเพื่อดำเนินงานเพื่อพัฒนา แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยสามารถดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการหรือห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านสนับสนุนวิชาการหรือด้านธรรมชาติ คือ สวนป่านานาพันธุ์ สวนเกษตรพอเพียง การดำเนินการปัญหาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนตามกรอบการวิจัยโดยการคิดหาวิธีการปรับปรุงสภาพแวดล้อม จัดบรรยากาศที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ จากผลการพัฒนาทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนได้อย่างเป็นระบบ ทำให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยมากขึ้น สภาพแวดล้อมได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ นักเรียนมีความพึงพอใจในบรรยากาศการเรียนการสอนดีขึ้น และทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข สถานศึกษาดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เต็มตามศักยภาพและมีลักษณะนิสัยที่ดีงาม

จิรายุทธ คุณสืบพงษ์พันธ์ (2554 : 60) ได้ศึกษาวิจัยความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพงศ์ศิริวิทยา จังหวัดชลบุรี พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนได้มีการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา นักเรียนจึงเกิดความพึงพอใจ และส่งผลให้ดึงดูดความสนใจกระตุ้นให้นักเรียนอยากมาเรียนหนังสือ เนื่องจากโรงเรียนมีสภาพและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ต่อนักเรียน

12.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ชิน (Chin, 1994, p. 2970 – A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้การศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีสอน และอุปสรรคการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า ทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนขึ้นอยู่กับ เพศ ระดับการศึกษา พื้นที่ภูมิศาสตร์ หัวข้อที่ทำการสอน อายุ ประสบการณ์ของครู นักเรียนในชนบทมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมน้อยกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่ในเมือง

ลีหยวน (Lijuan, 1999 : 14) ได้ศึกษาการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาสังคมของเด็กในการศึกษาโดยการจัดสภาพแวดล้อมที่ซอบที่สุดสำหรับเด็กผลการศึกษาปรากฏดังนี้มีหลักการสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมของปฐมวัยศึกษาที่มีคุณภาพ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ผลการสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมของเด็ก 2) การสร้างสรรค์ทางกายภาพ ได้แก่ความปลอดภัยที่ดีและสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะการจัดสถานที่ประกอบกิจกรรมการจัดหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมและ 3) สภาพแวดล้อมทางจิตใจซึ่งใช้แทนมนุษย์สัมพันธ์และบรรยากาศทางจิตใจทั่วไปของวัยก่อนเรียน โรงเรียนนั้นเป็นด้านสำคัญที่สุดในสถานการณ์ก่อนวัยเรียนส่วนประกอบที่สำคัญได้แก่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ๆ การสร้างการดูแลเอาใจใส่และความรักบรรยากาศระหว่างเพื่อนๆ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูด้วยกัน ดังนั้นครูก่อนวัยเรียนจะต้องตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของครอบครัวและการใช้สภาพแวดล้อมนี้ส่งเสริมการพัฒนาสังคมให้เด็กที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

เมโอลิ (Meoli, 1999, p. 4326 – A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศโรงเรียนประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านศิลปะ พบว่า บรรยากาศโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยระหว่างบรรยากาศโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านศิลปะของนักเรียน

พอล (Paul, 1999, p.2803 – A) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารงานด้านคุณภาพทั้งองค์การและบรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมโรงเรียนและพลังอำนาจของครู พบว่า

หลักการทั้ง 11 ประการใน 14 ข้อของการบริหารคุณภาพเชิงรวมนี้ มีความสัมพันธ์มากกับบรรยากาศโรงเรียนและพลังอำนาจครู มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับบรรยากาศโรงเรียน บ่งบอกชัดเจนเกี่ยวกับหลักการบริหารคุณภาพเชิงระบบ และตัวแปรตามแต่ละตัว

ซิมมอนส์ (Simmons. 1999 : 2236-A) ได้ศึกษาภาระของนักเรียนเกี่ยวกับความปลอดภัยส่วนบุคคลในบริบทของภาระอื่นๆทางสภาพแวดล้อมการสัมผัสเบื้องต้นกับนักเรียนจำนวน 43 คนในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นระบบเพื่อระบุภาระที่สำคัญที่สุดของเยาวชนพบว่านักเรียนเห็นความปลอดภัยเป็นประการที่หนึ่งแม้จะไม่ใช้ภาระอันดับแรกแล้วใช้สาระสนเทศจากการสัมผัสเป็นฐานพัฒนาเครื่องมือการสำรวจเพื่อวัดความปลอดภัยส่วนบุคคลในบริบทของภาระอื่น ๆ ทางสภาพแวดล้อมเช่นกิจกรรมและอิสรภาพโดยวัดด้วยการแบ่งภาระออกเป็น 2 องค์ประกอบคือความต้องการหรืออุปสงค์และทรัพยากรหรืออุปทานใช้เครื่องมือนี้วัดนักเรียนมัธยมศึกษาในชนบทจำนวน 186 คนพบว่าความปลอดภัยส่วนบุคคลไม่ได้เป็นความต้องการที่สำคัญของนักเรียนเหล่านี้และนักเรียนกลุ่มนี้รับรู้โรงเรียนของตนเป็นสถานที่ปลอดภัยผลการวิเคราะห์ความถดถอยพบว่าความปลอดภัยซึ่งเป็นภาระทางสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสำหรับนักเรียนน้อยมากการช่วยเหลือและการกระตุ้นทางสังคมล้วนเป็นภาระทางสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลมากต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม

เลื่อง (Leung. 2001 : 2939-A) ได้ศึกษาผลกระทบสภาพแวดล้อมที่มีต่อการบริหารจัดการด้านส่งเสริมสุขภาพภายในโรงเรียนโดยนำเอาความรู้ใหม่ ๆ และการวางนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพมาใช้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศฮ่องกงโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูจำนวน 1,199 คนผลการศึกษาค้นคว้าสนับสนุนข้อจำกัดภายนอกทำให้คาดเดาความสามารถนโยบายมูลค่าประชากรศาสตร์โรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีจะยอมรับข้อจำกัดได้น้อยและโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมไม่ดีจะสามารถยอมรับข้อจำกัดที่มีอยู่ได้มากจากการนำนวัตกรรมทั้ง 2 อย่างมาใช้ในโรงเรียนทำให้เกิดผลดีน่าเชื่อถือ

แอลเลนและเฟรสเซอร์ (Allen and Fraser.2002 : Web Site) ได้ศึกษาการพัฒนาการตรวจสอบความเที่ยงตรงและการวิเคราะห์แบบสอบถามสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ใช้การรับรู้ของนักเรียนของผู้ปกครองร่วมกับการรับรู้ของนักเรียน ในการศึกษาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในชั้นเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ในโรงเรียนแห่งหนึ่งในรัฐฟลอริดาตอนใต้ โดยใช้แบบสอบถาม 2 ฉบับ กับผู้ปกครองนักเรียนและอีก 2 ฉบับกับนักเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้การสอบถามและการสังเกตกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียน 522 คน อายุ 9-11 ปี จาก 2 ชั้นเรียนใน 3 โรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 161 คน เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสัมภาษณ์ติดตามผลใช้ผู้ปกครองและเด็กจำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า ค่าความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของอำนาจจำแนกอยู่ในระดับน่าพอใจ สำหรับค่าเฉลี่ยของนักเรียนและของชั้นเรียนและของนักเรียนกับผู้ปกครอง นักเรียนและผู้ปกครองชอบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้มากกว่าที่พวกตนรับรู้ การประเมินผลผู้ปกครองเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ตามจริง เป็นสภาพที่ชอบน้อยกว่าที่นักเรียนชอบ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ ระหว่างผลการเรียนของนักเรียนกับการรับรู้ของนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน

เจียง (Jiang. 2002 : 2970 – A) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพของครูผู้สอนและพัฒนาการผู้เรียนในประเทศจีนการศึกษานี้มุ่งไปที่โครงสร้างสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนผลกระทบที่มีต่อพัฒนาการของนักเรียนและอิทธิพลกระทบต่อสภาพชั้นเรียนซึ่งครูใหญ่เป็นผู้กำหนดขึ้นผลการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนนั้นมีหลายโครงสร้างลักษณะเด่นถูกคัดเลือกให้เป็นเกณฑ์การวัดพัฒนาการของนักเรียนซึ่งมีแบบวัด 2 ระดับคือการวัดแบบเส้นและการวัดแบบรวมการวัดแบบเส้นจะเป็นการวัดรายบุคคลและการวัดแบบรวมทั้งชั้นจากการวัดพบว่าผลการพัฒนาสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนนั้นค่อนข้างดีมากในการพัฒนาของนักเรียนและผลการวัดยังดีขึ้นจากค่าเฉลี่ยของการพัฒนาการทั้งชั้นซึ่งอาศัยหลักการรวมเข้าใจของชั้นเรียนแบบวัดผลอีกแบบคือแบบเดี่ยววิวัฒนาการซึ่งเป็นตัวบ่งบอกพฤติกรรมของครูผู้สอนจากการศึกษาพบว่าบุคลิกภาพของครูผู้สอนนั้นมีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกับสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนมากลักษณะบุคลิกภาพของครูนั้นเป็นตัวที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนมากที่สุดสมมุติฐานที่สร้างขึ้นมาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนลักษณะบุคลิกภาพของครูและการเปลี่ยนแปลงที่ได้มาจากนักเรียนถึงตรวจสอบโดยแบบสอบถามที่ถามผลที่ได้นั้นก็บ่งชี้ว่าสมมุติฐานที่สำคัญคือสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนมีผลกระทบโดยตรงต่อนักเรียนสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนเป็นผลกระทบมาจากครูใหญ่ในขณะที่ผลกระทบหลักๆของบุคลิกภาพครูผู้สอนทำให้เกิดผลต่อนักเรียนคือสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน

เบรบบอย-ล็อกเลอร์ (Brayboy-Locklear. 2003 : 1158-A) ได้ศึกษาอิทธิพลของแรงจูงใจของสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่มีต่อการปรับปรุงผลการเรียนนักเรียนเชื้อสายอเมริกันจากโรงเรียนในรัฐแคลิฟอร์เนียโดยยึดกรอบความคิดจาก Resiliency Theory ของ Henderson และ Milstein เนื่องจากนักเรียนกลุ่มดังกล่าวมีผลการเรียนต่ำกว่านักเรียน

กลุ่มอื่น โดยเลือกศึกษากับนักเรียนทั้งสองนักศึกษาจำนวน 50 คนจาก 3 โรงเรียนการเก็บข้อมูล ใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทางคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษและแบบวัดแรงจูงใจสำหรับนักเรียนให้ดีที่สุดและใช้การสัมภาษณ์ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษกับนักเรียนที่ได้ผ่านเกณฑ์มีคะแนนแรงจูงใจในการเรียนให้ดีที่สุดแตกต่างกันและจากการสัมภาษณ์ก็ได้ผลอย่างเดียวกันดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้มีความเอื้ออาทรและมีการสื่อสารความคาดหวังที่ดีต่อนักเรียนจะเพิ่มให้นักเรียนมีโอกาสกลับตัวกลับมาเรียนให้ดีขึ้น

เอควาร์ดนิโคล (Edwards, 2006 : unpagged) ศึกษาความพร้อมของโรงเรียนและความสำเร็จของนักเรียนมุมมองของนักเรียนต่อความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการเรียนในเมืองและแรงจูงใจของนักเรียนในสถานศึกษาที่มีความพร้อมเพื่อให้เข้าถึงระดับความเข้าใจที่ขึ้นกับเจตคติของนักเรียนที่เรียนในเมืองความคิดรวบยอดและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสภาพสุขภาพที่พวกเขาเรียนรู้ได้รับความรู้ความสัมพันธ์ที่สำคัญระหว่างเงื่อนไขของโรงเรียนที่เรียนอยู่และแรงจูงใจของนักเรียนการกระทำและความสำเร็จการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนในเมืองนี้สัมพันธ์กับคุณภาพการสอนและในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาซึ่งเกิดขึ้นได้ตามเงื่อนไขของโรงเรียนนักเรียนที่เข้าร่วมการวิจัยนี้มีความเห็นว่าครูและผู้บริหารที่มีคุณภาพสูงอาจมีอยู่ในโรงเรียนอื่นและมีประสิทธิภาพในการดูแลโรงเรียนซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของโรงเรียนในเรื่องความพร้อมของโรงเรียนที่เรียนอยู่และวุฒิการศึกษาต่อโรงเรียนที่เห็นคุณค่าการศึกษาและความมั่นคงในตัวของนักเรียนการศึกษาในเรื่องนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อมาตรฐานความรับผิดชอบและฝ่ายนิติบัญญัติมีคำสั่งให้เพิ่มคุณภาพการศึกษาที่จัดให้บริการแก่นักเรียนทั่วประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของโรงเรียนมีผลโดยตรงต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้ร่วมปฏิบัติจริงทำให้นักเรียนคิดพัฒนาการเรียนรู้และถ้าได้ปฏิบัติในเรื่องการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในโรงเรียนของตนเอง ยิ่งจะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและเพิ่มประสิทธิผลในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรรีความสำคัญต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน